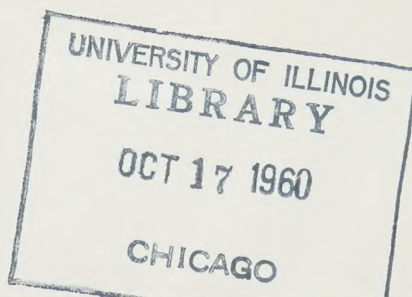

20 ARKITEKTEN

DHOLD

MEDDELELSER FRA DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

RKITEKTEN ÅRG. 62 1960 NR. 20 SIDE 333-348 AFLEVERET TIL POSTVÆSENET 27. SEPTEMBER 1960

P

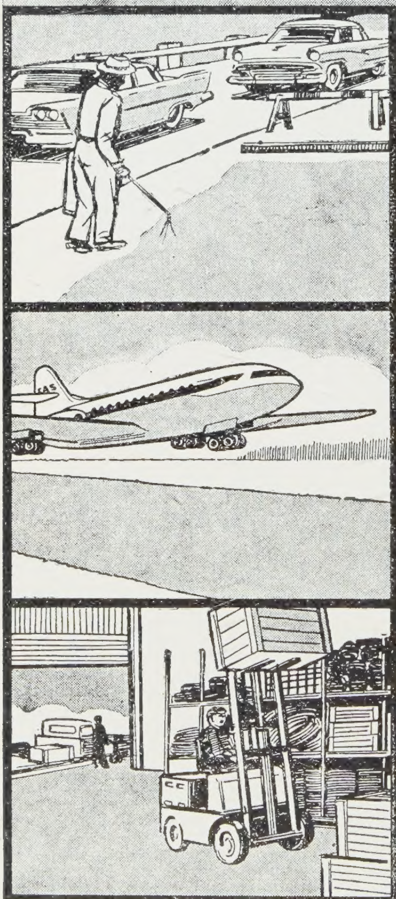

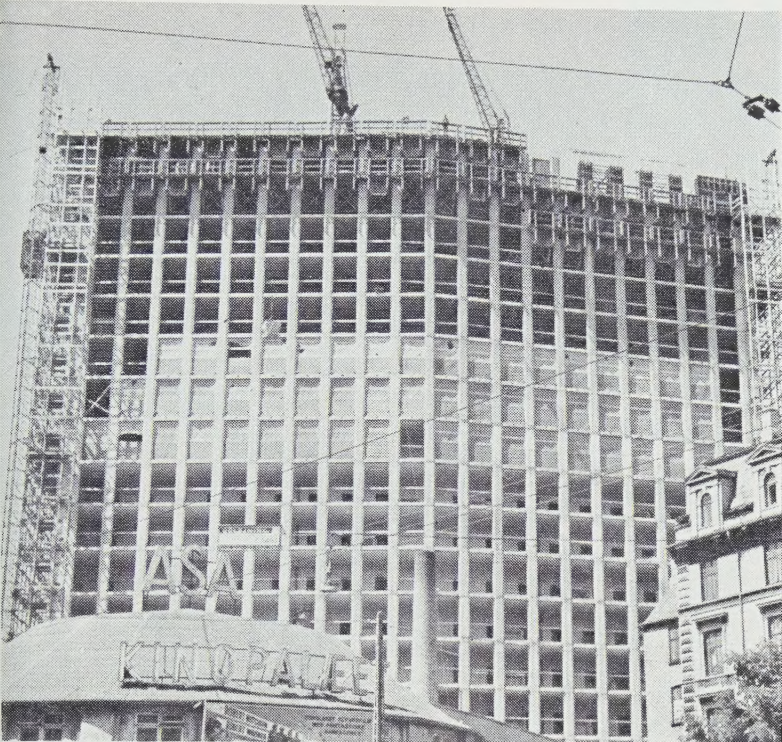

Neoprene pakninger ses her anvendt i de vertikale samlinger.

Her ses den trekantede neoprene pakning, der er anvendt i de horisontale samlinger.

Sæt omkostningerne ned *og byggetempoet* op *med* DU PONT NEOPRENE

Du Pont neoprene elastiske pakninger til vinduer og mellem betonelementerne blev brugt ved opførelsen af Codanhus i København. Disse pakninger er uhyre effektive, økonomiske og meget lette at montere. De sikrer et vejrbestandigt lukke, der i årevis ikke kræver vedligeholdelse og reparation, idet neoprene ikke revner, tørrer ud, bliver hårdt, blødt eller slapt og derved mister den elasticitet, der er nødvendig for at bibeholde pakningstrykket. Skitsen viser den metode, der er anvendt.

Neoprene pakninger er modstandsdygtige over for sollys, ilt og ozon. De er bestandige over for vind og vejr og yder pålidelig beskyttelse i mange år.

Den simple montering af neoprene pakninger i byggeri efter element- eller curtain wall-system er med til at løse problemet, hvorledes der monteres fyldninger af glas eller andet materiale billigst muligt i ramme, idet det ikke er nødvendigt at være specialuddannet og risikoen for et dårligt resultat er fjernet.

Få alle yderligere oplysninger om neoprene pakninger hos den danske repræsentant

CHRISTIAN FAHRNER

Frederiksholms Kanal 2, København K. Telefon Minerva 2121

DU PONT NEOPRENE

Grundlagt 1802

Gør livet lettere med bedre varer... *ved kemiens hjælp*

Fa. Christian Fahrner
Frederiksholms Kanal 2, Kbh. K.
Send mig nærmere oplysninger om Du Pont neoprene

Navn ....

Firma ....

Adresse ....

....

Arkitekten – Sept. 60 – Danmark

Hvad menes egentlig med en virkelig vinyl-asbest- gulvflise

Gennem flere års erfaring er vi kommet til det resultat, at først med et indhold af ca. 20% asbest kan man tale om en virkelig vinyl-asbest-flise. Så får man nemlig en gulvflise, hvor asbesten indvirker på materialets egenskaber på en sådan måde, at overfladen vedbliver at være jævn og porefri og som følge heraf let at holde ren - selv efter hård slitage. Vælg TARKETT vinyl-asbest-flisen med ***ren P. V. C.*** - så får De en virkelig vinyl-asbest-flise.

Denne annonce er indrykket af Limhamns Plastindustri AB, Malmö, Sverige, der fremstiller Tarkett vinyl-asbest-fliser. Disse vinyl-asbest-fliser indeholder 24% asbest samt ren PVC.

Forhandles af: Firma Ingemann & Brink, København — A/S B. Volmer Jensen, København — Firma P. Monberg, København — Firma N. Jürgensen, Haderslev — A/S Hotaco, Holbæk — Firma P. Schwartz-Sørensen & Co., Odense — Firma Erik K. Eriksen, Randers

Hvor mange kommer

Skole i Wörsdorf

Facade: type 850 koboltblå, hvid og blågrå glasur

Mennesker påvirkes af de omgivelser, som de arbejder i – smukke omgivelser giver gode arbejdsresultater.

Skoler, kontorlokaler, butiker, restaurationer – ja, praktisk taget alle lokaler må opfylde store krav om soliditet og skønhed.

Få materialer kan udvise så lykkelig kombination af slidstyrke og variationsrigdomme som Höganäs klinker – fra den velkendte uglaserede gulvklinke til de glaserede klinker i smukke farver og de helt nye typer, 3D-klinker.

Henvend Dem til en Höganäs forhandler om katalogmateriale etc.

A/S STEN- & KLINKER-KOMPAGNIET
Frederiksberg Alle 18–20, København V. Hilda 2012

HÖGANÄS KLINKER

A 790

ARKITEKTEN

Meddelelser fra Danske Arkitekters Landsforbund.
Udgivet af Arkitektens Forlag.

Redaktion:
Poul Erik Skriver (ansv.)
Chr. Enevoldsen
Redaktionsudvalg:
Johan Pedersen (leder), David Birnbaum, Jarl Heger, Arne Karlsen, Henning Meyer og Finn Monies.
Annonceredaktion:
Bertel Barnholdt (annoncechef)
Lillian Schmidt (sekretær)
Redaktionens adresse: Nyhavn 43, København K, Minerva *6200.
Udsendelsesdag: Hver anden onsdag. Redaktionen slutter 14 dage før udsendelsesdagen.
Pris: 3 kr. pr. hæfte i løssalg, abonnement 56 kr. årlig.
Signerede artikler står for forfatterens regning, usignerede for den ansvarshavende redaktørs regning. Kun når det udtrykkeligt er angivet, kan artiklerne ses som et udtryk for Danske Arkitekters Landsforbunds standpunkttagen.

ERINDRINGSLISTE

KONKURRENCER

Nordisk konkurrence om universitet i Stockholm

Program udleveres fra D.A.L.s sekretariat, Bredgade 66, København K, bilag kan fås samme sted mod depositum på kr. 190,-. Aflevering 1. oktober 1960.

International idé-konkurrence om planlægning af området „Elviria" ved Marbella, Costa del Sol, Spanien

Registreringstid: Fra 30. marts til 30. maj 1960. *Depositum:* 3.000 Pesetas (ca. kr. 350.–). *Aflevering:* 1. oktober 1960. Program til gennemsyn i D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66, K.

International konkurrence om udvidelse af biblioteket i Trinity College, Dublin, Irland

Registrering (i Dublin): senest 31. august 1960. *Depositum:* 5 £ (ca. kr. 100.–). *Aflevering:* 1. marts 1961. Program til gennemsyn i D.A.L.'s sekretariat.

Lokal offentlig projektkonkurrence om en skole i Holme

Aflevering: 15. oktober 1960. Program med bilag udleveres fra D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66.

Offentlig projektkonkurrence om en administrationsbygning i Farum

Aflevering: 5. december 1960. Program med bilag udleveres fra D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66.

Offentlig projekt-konkurrence om en kirke på Sønderbro i Horsens

Aflevering: 10. januar 1961. Program med bilag udleveres fra D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66.

Lokal offentlig projekt-konkurrence om byhal i Horsens

Åben for danske arkitekter, som har bopæl eller arkitektvirksomhed i Horsens og følgende opland: Horsens Bys forstæder, Tørring, Brædstrup, Skanderborg og Odder. *Aflevering:* 13. januar 1961. Program med bilag udleveres fra D.A.L.'s sekretariat, Bredgade 66.

Kommende konkurrencer

Byplankonkurrence om center i Ballerup
Bebyggelsesplan for et område i Humlebæk
Kommuneskole med børnebibliotek i Frederiksværk
Vandtårn i Rødovre
Konkurrence om énfamiliehuse (Kosangas)

I dette hæfte indlæg fra:
J. Nielsen A/S
Firma Fr. Madsen, Silkeborg

Boligspørgsmålet under debat

Uddrag af foredragene på Socialpolitisk forenings sommer-møde på Hindsgavl.

De seneste års boligpolitiske udvikling i Europa

Kontorchef Einer Engberg sagde i indledningen til sit foredrag:

Det er et af byggeriets vedtagne dogmer, at bolige[n] er en hjemmemarkedsvare, ja, man fristes ofte til a[t] tro en sognevare. I ly af dette synspunkt har bygge-riet i mange lande fundet sted i en drivhus-atmosfær[e] uden det konkurrencepres, der præger andre erhverv. Meget tyder på, at vi må indstille os på at forlad[e] dette dogme.

For kort tid siden var der en annonce i en række dagblade vedrørende introduktion af et italiensk isskab på det danske marked. Det italienske isskab havde dansk termostat.

Sidste år eksporterede en dansk bygningselement-fabrik et helt hus til Hamburg, og samme fabrik ha[r] – så vidt jeg ved – leveret façadebeklædning til e[t] rådhus i Sverige.

I de sidste år har vi også på det danske marked se[t] importerede træhuse, mest naturligvis sommerhuse, o[g] i den allerseneste tid er der mig bekendt en impor[t] af færdigbeslåede døre og karme. Når der så småt e[r] begyndt import og eksport af bygningsdele og bygge-elementer som f. eks. døre, vægelementer, trapper, sanitet o. s. v., skyldes det, at disse indeholder meget arbejde, der ofte udføres af lette materialer og derfo[r] kan bære transportudgifter, der før var prohibitive. E[n]

Roskildehallen
Arkitekter. M.A.A. M. L[illegible] Stigaard - Helge Frank Marthensen
Rådgivende ing. F.R.I.: Chr. Ostenfeld - W. Jonson.

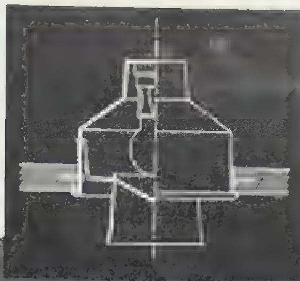

Det specielle indbygningsarmatur, der anvendes over tilskuerpladserne og i hallen.

I Roskildehallen findes både sports- og festbelysning. Ved sportsarrangementer anvendes de 13 store specialarmaturer, der hver indeholder 4 x 4 lysrør, 65 watt farve/33 hvid, og de giver en skyggefri belysning på gulvfladen. Til fester bruges udelukkende hallens 58 spotlights, hver bestående af et specialarmatur og en 150 watts presglas reflektorlampe. Det giver et levende og skyggedannende lys, der er velegnet til netop dette formål. Tilskuerpladserne til venstre i billedet er belyst med 54 stk. 75 watt argentalamper i samme specielle spotlightarmatur.

-vælg **PHILIPS**

Dette projekt har været omtalt detaljeret i »Philips Nyt Lys« nr. 19. Får De ikke dette blad tilsendt, så ring til belysningsafdelingen og bliv optaget i kartoteket.

nødvendig baggrund er det naturligvis også, at i e moderne hus består den væsentligste del af udgifter af højt forarbejdede installationer og bygningsdele. Selve de tunge vægge, der i gamle dage var identisk med huset, betyder langt mindre nu end tidligere.

Selv om international handel i hele huse formentlig endnu en årrække må betragtes som et kuriosum, er der ingen tvivl om, at vi står på tærsklen til en udvikling, hvor bygningsdele i langt højere grad end hidtil vil passere landegrænserne, og såvel boligproduktionen som byggehåndværket vil blive stillet over for en helt ny situation.

De markedsdannelser, der nu er en realitet i Europa, vil naturligvis yderligere stimulere denne udvikling – ikke mindst, hvis den nuværende konjunktur i Europa fortsætter. Også andre faktorer trækker i samme retning.

Der bygges for øjeblikket i en række europæiske lande store fabrikker til fremstilling af færdigfabrikerede bygningsdele. Endnu i en årrække vil disse fabrikker være fuldt optaget med at dække det store underskud af boliger og andet byggeri, som findes ikke mindst i de lande, der blev ramt af krig og besættelse.

Om nogle år, når det opsummerede underskud er afviklet, kan man ikke udelukke, at kapaciteten i disse fabrikker er blevet så stor, at tanken om eksport dukker op.

I de sidste par år har man i boligkredse i de fleste lande drøftet konkurrencen mellem boliger og biler

og de andre varige forbrugsgoder, som bakket op af et stort reklameapparat konkurrerer om forbrugernes penge. Til denne konkurrence kommer nu konkurrencen fra udlandet med hensyn til bygningsdele og vil stille store krav til byggeriets tilpasning. Jo tidligere denne nye udvikling erkendes, des lettere vil det være dansk byggeri at drage fordel af den. Standse den kan vi ikke, og kan man ikke bekæmpe et oprør, skal man stille sig i spidsen for det!

Føjer man hertil, at et lands huslejeniveau er af afgørende betydning for arbejdslønningerne og dermed for dets konkurrenceevne, er det således med god grund, at man på dette boligmøde har sat spørgsmålet om den boligpolitiske udvikling i andre lande på dagsordenen.

I langt højere grad, end det hidtil har været tilfældet, vil ændringer i de europæiske landes boligefterspørgsel, boligpolitik og byggetekniske udvikling være af direkte interesse for dansk byggeri og erhvervsliv.

Under omtalen af byggeaktiviteten i Europa udtalte kontorchef Engberg:

Vor hjemlige placering, der i en årrække har været meget lav, er i 1959 forbedret noget, men Danmark ligger stadig med hensyn til boligproduktion pr. indbygger og i forhold til boligbestanden i den nederste halvdel.

I fem-året 1955–1959 opførtes der i Danmark gennemsnitligt 23.500 boliger om året, eller 5,2 pr. 1.000 indbyggere. Vor placering blandt nogle andre europæiske lande fremgår af nedenstående oversigt:

Danmark	5,2
Finland	7,1
Norge	7,8
Sverige	8,4
England	5,8
Holland	7,0
Schweiz	6,8
Vesttyskland	10,1
Sovjet-Unionen	10,5

Selv om sådanne tal skal tages med utallige forbehold, tyder de ikke på, at det er en naturlov, at et land på 4 millioner kun kan bygge 20–25.000 lejligheder om året.

Om byggeriets kapacitet udtalte kontorchef Engberg:

I praktisk talt alle lande i Europa har byggeriet som nævnt været større i 1959 end noget foregående år, og problemet om at udvide byggeriets kapacitet har stillet de centrale byggemyndigheder over for samme problemer i alle lande. Dette gælder ikke mindst mangelen på visse grupper af faglært arbejdskraft. Derimod synes der at være tilstrækkeligt udbud af ufaglært arbejdskraft. Mangelen på faglært arbejds-

kraft skyldes andetsteds som i Danmark enten nedgang i lærlingetilgangen i de foregående år, eller at arbejderne direkte har forladt byggeindustrien og er gået over i andre erhverv, hvor arbejdsbetingelser og ikke mindst udsigt til stabil beskæftigelse er bedre. Medens man i Danmark er gået den vej at begrænse produktionen dels ved at indskrænke statsstøtten til byggeri, dels ved direkte igangsættelsesforbud i visse områder og endelig ved meget rigoristisk nedskæring af det offentlige byggeri, er man i flere andre lande slået ind på metoder, der tilsigter at forøge kapaciteten.

I Vesttyskland har man stimuleret indvandring af italienske byggearbejdere. Det samme har man gjort i en årrække i Schweiz, og selvbyggeri har navnlig i landdistrikterne i Vesttyskland fået et meget betydeligt omfang.

Af endnu større betydning er, at der i Øst- og Central-Europa er sket en omfattende overflytning af ufaglærte landarbejdere til byggeindustrien, ligesom en vis reduktion i antallet af indkaldte soldater har bidraget til at lette presset. Da mangelen på arbejdskraft i flere af disse lande kommer på et tidspunkt, hvor de små fødselsårgange fra krigsårene sætter deres præg på arbejdsmarkedet, er dette dog ikke nok. Man har derfor først og fremmest forsøgt at løse arbejdskraftproblemet gennem en omfattende mekanisering af byggeindustrien. Siden 1956 har bygningen af fabrikker til fremstilling af betonelementer taget et sådant opsving, at hovedparten af byggeriet i flere østeuropæiske lande nu udføres som elementbyggeri, og efter de foreliggende planer vil denne udvikling fortsætte i forøget tempo. Også i Vesteuropa er der i de sidste år opført en række elementfabrikker, og navnlig er der f. eks. i Vesttyskland sket en omfattende mekanisering af arbejdet på byggepladsen.

Dertil kommer, at såvel de centrale byggemyndigheder som de enkelte bygherrer i de sidste år fuldstændig har ændret standpunkt over for problemet *vinterbyggeri*. Medens der i alle nordeuropæiske lande indtil for få år siden var betydelig ledighed i vinterhalvåret, er denne praktisk talt forsvundet i de seneste år. I visse lande som f. eks. Sverige skyldes det administrationen af bolig- og arbejdsmarkedslovgivningen, idet man rent administrativt har været i stand til at planlægge igangsættelsen af byggeri, således at beskæftigelsen holdes på samme niveau vinter og sommer.

Det store vinterbyggeri har stimuleret en stor produktion af de tekniske hjælpemidler, der er nødvendige for at holde byggeriet igang. Navnlig i Vesttyskland er der inden for bygge- og anlægsvirksomheden dukket en lang række nye opvarmningsaggregater, iblandingsvæsker o. lign. op, således at bygherrerne ikke mere kan undskylde sig med, at teknikken og det tekniske udstyr lægger sig hindrende i vejen.

I visse lande som f. eks. Danmark har det større byggepres og erkendelsen af, at vinterbyggeri kan

betale sig bl. a. på grund af de høje byggelånsrenter bragt os på linie med andre europæiske lande. Hvor vidt vi vil være i stand til at holde beskæftigelsen hele året i de kommende år, når vintrene bliver mere normale, vil tiden vise.

En af forudsætningerne for produktion af færdigfabrikerede og færdigbehandlede dele til byggeriet er en omfattende *standardisering*. Dette har været erkendt gennem lang tid, men desværre har såvel standardiseringen af bygningsdele i de enkelte lande som anvendelsen af internationale standards sakket langt bag ud. Det vil muligvis i det lange løb vise sig katastrofalt, at der er foretaget store investeringer i fabrikker, inden der er udarbejdet internationale standards og principper for modulkoordinering. Først i de allersidste par år er der gennem ECE's boligkomité i samarbejde med den internationale standardiseringsorganisation taget et virkeligt initiativ på dette område.

Kontorchef Engberg sluttede sit foredrag med en omtale af statens støtte til boligbyggeri:

Baggrunden for, at der i alle europæiske lande ydes offentlig støtte til en større eller mindre del af befolkningen, er, at omkostningerne ved en moderne bolig er så høje, at en vis del af befolkningen ikke kan betale den husleje, der ville fremkomme uden subventioner af en eller anden art. Statsstøtten til boligbyggeri var naturligvis kendt før krigen, men fik sit gennembrud efter den anden verdenskrig. Der er navnlig i de senere år sket store ændringer og en vis afvikling af den direkte statsfinansiering, men under en eller anden form ydes der stadig meget stor offentlig støtte. Selv i visse lande som England opføres ca. halvdelen af alle boliger af kommuner, og staten yder også støtte til private i et vist omfang. *I Holland og Sverige bygges ca. 30 pct. af boligerne af kommunerne.* I de østeuropæiske lande er bygherren naturligvis også ofte en offentlig myndighed. I de tilfælde differentieres huslejen i reglen efter lejernes indkomst eller erhverv, og det eventuelle driftstilskud afholdes ofte via offentlige budgetter. Andre støtteformer, der direkte betyder udlæg af offentlige midler, er de generelle tilskud, der ydes enten som eengangstilskud i forbindelse med opførelsen eller som et årligt driftstilskud.

Den hollandske stat yder f. eks. i 50 år et tilskud på 30–40 pct. af de årlige driftsudgifter, og i Danmark kendes driftstilskuddet i form af både de nu afviklede *rentetilskud* og de nuværende m²-tilskud. I en række lande, ikke mindst Vesttyskland og Belgien, yder staten store kapital- og driftstilskud i form af *skattefritagelser* enten til institutioner, der investerer penge i nybyggeriet, eller til selve bygherrerne. For statskassen betyder denne tilskudsform stort set det samme som de egentlige tilskudsordninger.

Langt de fleste stater har valgt sådanne generelle tilskudsordninger. Bl. a. i de skandinaviske lande har

(*fortsættes side A 804*)

LYSRØRSARMATUR N240

CIVILINGENIØR I. KROGH ANDERSEN
Grusbakken 12, Gentofte, 87 44 44

JKA N 240, som er tegnet af ark. Jørgen Maglebye og Børge Høgsted M.A.A., er et nedad og delvis opad lysende armatur, afskærmet sideværts af en speciel metalskærm, således at blænding er udelukket.
JKA N 240 er beregnet for 2 40 watt lysrør. Det giver en afdæmpet horisontal belysning, et belyst loft og en stærk belysning på arbejdsbordet.
JKA N 240, leveres med den ydre metalskærm i farve efter opgave. Øvrige dele hvidlakeret.

RÅGELEJEHUSET

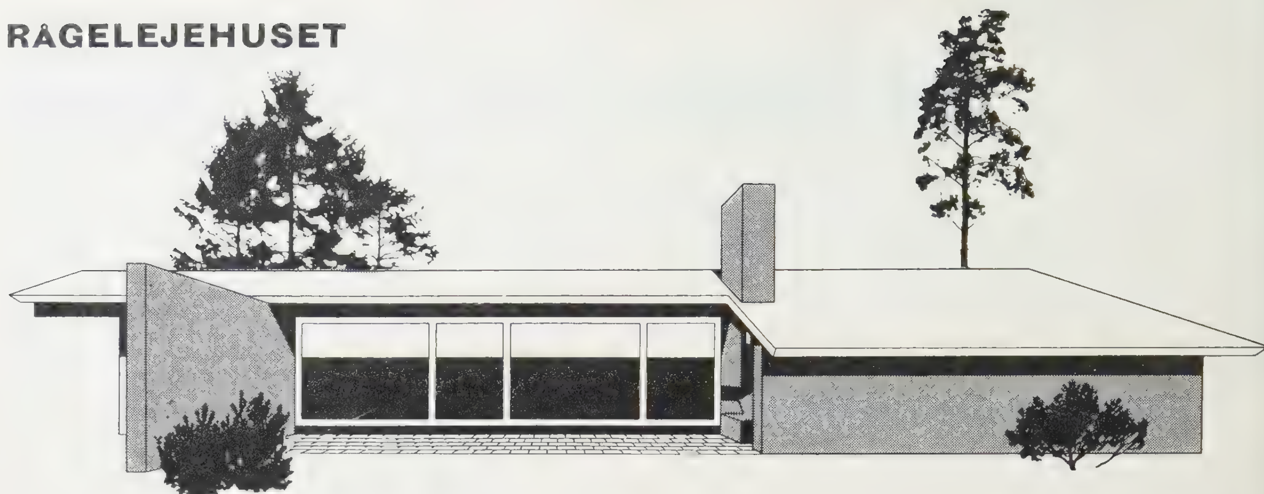

Paul Ammentorp og Peer Haubroe, arkitekter, m.a.a.

Beskrivelse:
1 Udhus
2 Kammer
3 Kammer
4 Kammer
5 WC og bad
6 Soveværelse
7 Carport
8 Spisekøkken
9 Stue
10 Terrasse
11 Hule

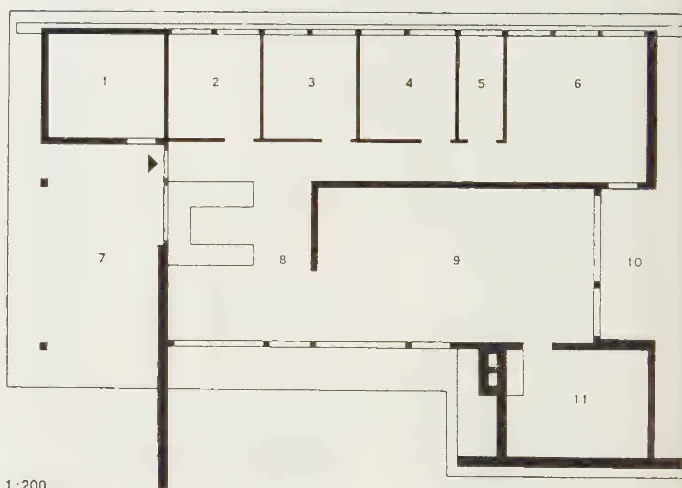

1:200

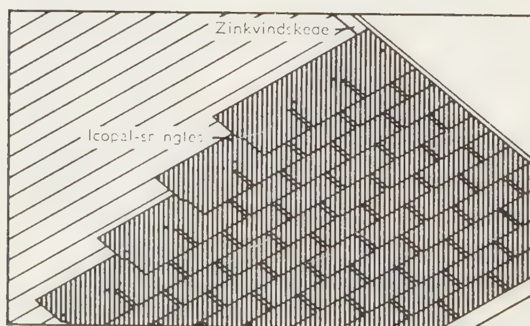

Icopal-shingles på trætage **Specifikation nr. 15 A**

Taghældning:	min. 1:5 (ca. 10°).
Format:	Icopal-shingles i faconstykker på 96 × 33 cm, der er opdelt i 3 shingles med lige eller skråt afskårne hjørner.
Forbrug:	Til dækning af 1 m² tagflade medgår ca. 2,5 m² Icopal-shingles (d.v.s. 8 faconstykker).
Oplægning:	Icopal-shingles (belægning og farve) oplægges lagdelt med skjult sømning, således at shinglestykkerne ligger frit, hvorved der fremkommer skifervirkning. Ved hældninger mellem 10° og 30° anvendes underlagspap (f. eks. Thor 8).
Bitumenvægt:	ca. 6 kg/m².
Totalvægt:	ca. 11 kg/m².

Målløs velstand

Danmark bygger for øjeblikket boliger på livet løs – men uden et boligpolitisk mål. Vi har på det boligpolitiske område opnået en bemærkelsesværdig position – som nummer sjok. Af alle europæiske nationer bygger vi færrest boliger i forhold til indbyggertallet, og situationen for de dårligst stillede af de boligsøgende er ikke blevet forbedret siden krigen.

Socialpolitisk forening kunne ikke have sat et mere aktuelt emne til debat på Hindsgavl. Politikere, økonomer, boligselskabernes folk og arkitekter enedes om, at målet må være mere byggeri, og at de dårligst stillede ikke må lades i stikken. Men midlerne kunne man selvfølgelig ikke blive enige om i en forsamling, hvor alle politiske ideer var repræsenteret.

I praksis vælges midlerne efter et kompromis med de deraf følgende muligheder for en fejlvurdering af processens forløb. Bolig- og byggelovene fra 1958, der betød en liberalisering af boligbyggeriet, fik en helt uventet virkning. Alle havde imødeset vanskeligheder ved at opretholde en boligproduktion af et rimeligt omfang. I stedet gik det altså sådan, at man måtte indføre byggestop, hvilket er det modsatte af liberalisering. Hvilke vanskeligheder, det medfører for projekteringen og planlægningen af produktionen, ved arkitekterne desværre alt for godt.

Liberaliseringen har heller ikke medført en mere hensigtsmæssig forsyning af boligmarkedet. Der var utvivlsomt oparbejdet et udækket behov for mere luksusbetonede lejligheder. Det skal nok blive dækket nu. Énfamiliehusene har – lidt uventet – klaret sig godt under de friere financieringsforhold. Derimod har den store del af det forretningsmæssige etage-boligbyggeri vist en uheldig udvikling. Det domineres af små lejligheder til høje huslejer. Den gruppe af boligsøgende, som er godt betjent med denne type boliger, er ikke ret stor. Man må frygte, at boligmanglen vil tvinge de nystiftede familier ind i et- og to-værelsers lejligheder. Og når disse familier er vokset med et barn eller to, vil de stadig bo der.

Man tilsigtede med de nye love større konkurrence både på bygge- og boligmarkedet. Så længe der hersker alvorlig boligmangel, kan man imidlertid ikke vente konkurrence på huslejeområdet. Og desværre begunstiger forholdene heller ikke konkurrencen om byggepriserne. På Hindsgavlmødet karakteriserede højesteretssagfører Vald. Hvidt situationen meget åbenhjertigt omtrent sådan: „Når bygherrer og entreprenører er de samme folk, er der ingen tilskyndelse til at holde byggeprisen nede."

En konkurrence mellem boligselskaberne og de private bygherrer er jo heller ikke blevet etableret. Ganske vist kan boligselskaberne låne penge i de samme pengeinstitutter som de private, d. v. s. at de kan låne indtil 75 pct. af vurderingssummen. Men af de sidste 25 pct. kan de kun skaffe nogle få ved lejernes indskud og af de beskedne midler, de selv råder over.

Derimod har de private adskillige financieringsmuligheder, som tilsyneladende er lettilgængelige. I hvert fald er realiteten, at det private byggeri nu er helt dominerende. Man har ikke fået den ligestilling af de private og boligselskaberne, som kunne vise, hvem der evnede at bygge bedst og billigst.

Man har opgivet byggeriets rationalisering og billiggørelse gennem det offentliges planlægning og kontrol. Og man har ikke fået den konkurrence, som kunne have medført en frivillig rationalisering.

Arkitekterne har ofte beklaget, at byggesektoren blev anvendt til regulering af nationens økonomiske vanskeligheder. Den stærkt svingende projekterings- og byggerytme hæmmer alle rationaliseringsbestræbelser. Den, der ikke umiddelbart kan se, hvad det betyder i penge- og arbejdsspild, kan ihvertfald se det urimelige i, at vi i perioder med bolignød har haft arbejdsløshed i byggefagene.

Mon ikke de usikre vilkår for byggeriet har befordret letsindigheden hos mange af de mennesker, der er engageret i denne branche? Hvordan skal man ellers forklare, at et erhvervsområde af så stor og langvarig samfundsøkonomisk betydning er blandt de dårligst planlagte.

En diskussion om en konstruktiv boligpolitik kan næppe startes nu umiddelbart før et valg. Der findes for mange politiske dogmer i denne sag. Men vælgerne, og blandt dem er arkitekterne primært interesserede, håber at høre nyt om de politiske partiers stilling til boligspørgsmålet.

Meget har ændret sig siden partierne sidst fastlagde deres boligpolitiske program. Den stigende levestandard er foreløbig navnlig kommet til udtryk ved et øget forbrug af biler og fjernsyn. Men en stadig større del af befolkningen vil i fremtiden selv kunne klare at skaffe sig en tilfredsstillende bolig. Samfundets opgave er blevet mere overkommelig. Så meget mindre grund er der til at lade den ligge.

Set i forhold til det almindelige huslejeniveau bruger folk en stadig mindre del af deres indtægt på boligen. Afstanden mellem de gamle huslejer og de nye øges stærkt. Det er de unge familiestiftere, de enlige mødre og de lavest lønnede, der rammes hårdest af denne udvikling.

Vil politikerne lukke øjnene for de uløste boligproblemer af frygt for konsekvenserne ved at opgive dogmerne?

Vil man opgive huslejestoppet for at øge bevægeligheden på boligmarkedet?

Vil man benytte det af en huslejestigning fremkaldte skatteprovenu til boligpolitiske formål?

Vil man skabe lånevilkår, der kan virkeliggøre det af alle partier udtalte ønske om en konkurrence mellem boligselskaber og private bygherrer?

Vil man sikre et byggeri for dem, der har vanskeligst ved at få en egnet bolig?

Vil man iværksætte foranstaltninger, der kan forøge boligbyggeriets omfang?

Kort sagt – vil man sætte sig et boligpolitisk mål og ofre, hvad det koster at nå det? *s*

Mål og midler

På Socialpolitisk forenings sommermøde blev temaer af hovedemnet behandlet i tre arbejdsgrupper. Den gruppe, der drøftede den boligpolitiske målsætning, vedtog følgende udtalelse:

15 år efter krigens afslutning er boligmangelen stadig ikke afviklet. Nystiftede familier kan i stort omfang ikke finde boliger. Familier med børn bor i overbefolkede og for små lejligheder. Der savnes anvendelige og billige lejligheder for enlige mødre, og store dele af befolkningen bor stadig i forældede boliger, ulovlige kolonihavehuse o. l. Igennem de sidste 20 år har man forsømt at udskifte sundhedsfarlige boliger.

Med de ændrede financieringsvilkår efter den nye boliglov af 1958 har udviklingen formet sig således, at det offentlige ikke påtager sig ledelsen af byggeriet med et boligpolitisk mål. I denne situation bliver det særlig nødvendigt, at der danner sig en boligopinion, som kan overvåge de samfundsmæssige interesser i befolkningens boligforsyning og vejlede udviklingen. I overensstemmelse med boliglovens formålsparagraf må der tilvejebringes en boligbestand af en sådan størrelse og med en sådan husleje, at de boligsøgende får en rimelig mulighed for at skaffe sig en efter deres økonomi og familieforhold passende bolig.

Den almindelige stigning i levestandarden bør i højere grad komme til udtryk i en stigning også i boligforbruget. I den nuværende situation er der en betydelig risiko for, at den stigende købekraft søger sig andre mål end boligforbruget på grund af det manglende udbud af attraktive boliger. Det nuværende udbud af små lejligheder er mere bestemt af kortsigtede markedshensyn end af socialpolitiske hensyn til boligens kvalitet og til befolkningens behov på længere sigt.

Produktionen af nye boliger, som kun udgør 25–30.000 boliger om året, 2 pct. af landets samlede boligbestand på 1,4 mill. boliger, må sigte mod boligtyper med indbygget fremtid. De skal i første omgang kunne tiltrække en større andel af den stigende købekraft hos befolkningsgrupper, som særlig nyder godt af velstandsstigningen. Kun ved en nyproduktion af boliger, som holder en høj standard både hvad angår størrelse og udstyr, kan man sikre sig, at de nye boliger ikke hurtigt forældes.

Foruden nybyggeriets knap 30.000 boliger kommer der hvert år for tiden over dobbelt så mange boliger på markedet, en del ved dødsfald, de fleste ved beboerskifte. Det må være i samfundets interesse, at disse boliger i videst muligt omfang bliver til rådighed for de familiegrupper, som ikke kan betale en passende bolig i nybyggeriet. De hidtil anvendte metoder har ikke ført til det ønskede resultat, de rigtige familier i de rigtige boliger.

For de grupper af befolkningen, som er økonomisk sådan stillede, at de ikke kan løse deres eget boligproblem tilfredsstillende: lavest lønnede, børnerige, enlige mødre m. fl., må boligforsyningen løses ved socialpolitiske foranstaltninger, både i forbindelse med nybyggeri og oprydning. De hidtil anvendte foranstaltninger i denne forbindelse har vist sig utilstrækkelige, enten fordi gældende love ikke er blevet udnyttet med fornøden smidighed, eller fordi der har været stillet for små midler til rådighed.

De boliger, vi bygger i dag, er ikke afskrevet før om 50 år og vil muligvis være i brug endnu om 100 år. Kravene til en god bolig ændres og forøges i stigende tempo, og det er ikke muligt i dag at forudse 50 eller 100 års udvikling og bygge boliger, som svarer til næste århundredes standardkrav. Det er derfor ønskeligt, at samfundet får adgang til ikke blot at godkende nybyggeriets kvaliet, men efter et vist åremål påny at tage stilling til, om en bolig fortsat kan udfylde en samfundsmæssig opgave.

Samfundet har både sociale og økonomiske interesser i befolkningens forsyning med gode boliger, d. v. s. i den samlede boligmasses kvalitet. Men derudover har samfundet særlige interesser i den løbende boligproduktion, nybyggeriet. Nye boliger må placeres, bygges og indrettes således, at de i videst muligt omfang svarer til de forventede krav til gode boliger igennem hele deres forventede brugstid. Som et led i udviklingen af nye industrielle områder, er der en samfundsmæssig interesse i at medvirke til at skaffe nye boliger til en boligudgift, som arbejdere og funktionærer m. fl. kan betale.

Det må anses for en samfundsopgave at skabe gunstige vilkår for en videregående rationalisering og industrialisering af boligbyggeriet. Herigennem kan byggeriet billiggøres og den årlige produktion forøges langt udover de nuværende 25–30.000 boliger.

– om midlerne

I arbejdsgruppen, hvor man drøftede den almenøkonomiske side af boligspørgsmålet koncentreredes diskussionen om, hvorledes man i boligpolitiken burde anvende generelle subventioner – hvad enten disse havde karakter af rentesubventioner eller af løbende bidrag. Herunder fremhævedes bl. a., at spørgsmålet beror på den boligpolitiske målsætning, som man ønsker at gennemføre.

Generelle subventioner kan tænkes anvendt til opnåelse af bl. a. følgende tre væsentlige boligpolitiske mål:

1) Udjævne kortsigtede konjunkturpolitiske variationer i renteniveauet. (Herigennem forhindres en umotiveret splittelse af lejeniveauerne for boliger af samme standard byggede til forskellig tid).

2) Muliggøre at de nybyggede boliger får den høje tekniske standard, som på længere sigt er samfundøkonomisk og privatøkonomisk rigtig.

3) Fremme en udjævning mellem lejeniveauerne i nybyggede og ældre boliger, så en successiv opflytning af lejere til større og bedre boliger stimuleres, og således at en lejlighedsreserve opstår og koncentreres til den ringeste del af boligerne. Herigennem forbedres mulighederne for at gennemføre saneringer.

Bymiljøet

På socialpolitisk forenings sommermøde diskuterede en arbejdsgruppe bymiljøets problemer. Fra gruppen foreligger den her gengivne rapport (forkortet).

Ved opbygningen af nye bebyggelser og ved omdannelsen af ældre bydele stilles der en række krav, som sigter mod, at bebyggelserne hovedsagelig ud fra hygiejniske og effektivitets-synspunkter bliver tilfredsstillende. Der er regler for *den enkelte boligs* udformning og tekniske betjening, der er regler for *boligernes* indbyrdes forhold og forholdet til vejene; der er regler for *boligområder* i forhold til erhvervsområder. Endvidere er der ved *større byer* regler, som hovedsagelig af økonomiske årsager tilstræber en vis samling af bebyggelsen om hele det tekniske, sociale og kulturelle serviceapparat, som betjener beboerne. Dette medfører, at der selv ved større byer kan opstå en ønskværdig kontrast mellem byområde og landskab.

Der er derimod ikke regler, som f. eks. angiver med hvilken afstand og med hvilke størrelser og indhold, der skal udlægges friarealer til park eller legeplads. Sidstnævnte *muliggøres* dog gennem fastsatte grænser for, hvad der må bebygges på et vist areal.

Fysiske standarder er nødvendige, men ikke tilstrækkelige til, at et bolig- eller byområde er bekvemt at bruge eller giver velvære at leve i. For miljøgruppen er der ingen tvivl om, at problemerne omkring miljøet er, og navnlig vil blive meget alvorlige; de senere års diskussioner navnlig om forstadsmiljøet i pressen som i radioen viser dette ganske klart.

Miljøgruppen skal derfor først og fremmest henstille, at Socialpolitisk Forening foranlediger, at rette vedkommende (Socialforskningsinstituttet, Byggeforskningsinstituttet el. a.) tager disse spørgsmål op til en systematisk undersøgelse.

Miljøgruppen skal endvidere under hensyn til den vældige vækst af nye forstadsområder og nye byområder, som man netop nu står overfor at skulle gennemføre, henstille, at sådanne undersøgelser *omgående* påbegyndes.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at en løsning af disse spørgsmål i stigende grad trænger sig på *også i Norge og i Sverige, således at et frugtbart samarbejde kan tænkes realiseret mellem landene.*

Gruppen har hæftet sig ved visse særlige træk, som forekommer fundamentale for miljødiskussionen, og som man ønsker at fremdrage.

Beboelse og arbejdsplads

Et af de væsentligste træk ved storbyen er de rigt varierede beskæftigelsesmuligheder og arbejdsstedernes betydelige ophobning indenfor centrale bydele. Herved er forstæderne hidtil i væsentlig grad blevet overnatningssteder for en stor del af den voksne befolkning; de er blevet såkaldte sovebyer.

Beboerne i omegnsbebyggelserne føler sig derved i mindre grad knyttet til disse områder og placerer en betydelig del af såvel deres fritid som deres forbrug udenfor disse. *Derfor må det passive miljø modvirkes og bytilvækst søges samlet i byer af en sådan størrelse og sammensætning, at de har mulighed for at hvile i sig selv.*

Øgede kontaktmuligheder

I et hvilket som helst byområde stort eller lille, har fællesanlæggene gennem tiderne søgt at placere sig, hvor færdselsstrøgene mødtes.

Miljøgruppen peger på dette elementære forhold, at maksimale kontaktmuligheder må kunne opnås ved en bevidst samling af de enkelte områders – kvarterets, bydelens, byens – fællesanlæg i tilslutning til de interne færdselsstrøg. (Gruppen opfatter fællesanlæg i videste forstand inkluderende sociale og kulturelle institutioner, butikker, friarealer m. m.).

En sådan opbygning nødvendiggør givetvis en samlet planlægning i større enheder forud for en bebyggelse af enkelte ejendomme og matrikelnumre. Endvidere er det klart, at byggeriets financieringsformer kan blive afgørende for planernes gennemførelse, ligesom det vil være nødvendigt, at myndighederne indtræder mere aktivt såvel ved planlægningen som ved planernes gennemførelse.

Miljøgruppen henleder opmærksomheden på, at behovene varierer med beboernes sammensætning og, at der i fremtiden kan opstå behov, som man i dag ikke kender. Det vil således være påkrævet, at arealerne, hvor fællesanlæggene skal samles, gøres rigelige.

Trafikken

Samtidig med, at færdselsstrøgene (for kørende eller gående færdsel) som nævnt kan udnyttes som et betydningsfuldt samlende element i et byområde, vil den biltrafik, der føres gennem et område, men har mål udenfor dette, medføre en opdeling.

Det vil derfor i fremtiden i stigende grad, for at skabe og bevare miljøet, være nødvendigt, at trafikanlæg af alle klasser overvejes i forbindelse med helhedsplanen for byområdet med det formål at sammenhængende områder ikke opdeles.

Miljøgruppen understreger, at vejsystemet er et serviceapparat og derfor må respektere byboernes primære interesser.

Byområderne og landskabet

Hidtil har udviklingen formet sig således, at de enkelte dele af vore større byers ydre områder endnu ligger ret klart afgrænsede imod betydelige sammenhængende landskabsområder. *Miljøgruppen lægger stor vægt på, at en sådan klar opdeling mellem byområder og landskabsområder fortsat fastholdes.*

For det første vil en sådan afgrænsning mellem by og landskab styrke følelsen af bymiljø. For det andet vil den øgede fritid fortsat gøre det påkrævet, at rekreative områder er beliggende nær boligområderne.

De bestræbelser, der gennem de senere år i øget omfang er udfoldet af fredningsmyndighederne og af Danmarks Naturfredsningsforening, ud fra landskabelige hensyn, synes helt at svare til ovennævnte synspunkter.

Konkurrence om kommuneskole og seminarium i Odense

Dommerkomiteens generelle bemærkninger

Der har blandt landets arkitekter været stor interesse for denne konkurrence, hvilket viste sig ved, at der blev afhentet 200 programmer med bilag. Til bedømmelsen indkom dog kun 22 projekter. Årsagen hertil må sikkert søges i opgavens sværhedsgrad. De foreliggende vanskeligheder synes at have ligget i hensynet til de vanskelige trafikale forhold omkring Middelfartvej, placeringen i det store og stærkt kuperede tærren, de komplicerede funderingsforhold og først og fremmest hensynet til de funktioner, der kræves af et anlæg, der skal rumme barneskole og seminarium i ét kompleks. En særlig vanskelighed synes at ligge i den omstændighed, at der ikke endnu kan være nogen særlig tradition for sådanne anlæg i Danmark, da den seminarielov, hvorunder der nu arbejdes, kun har bestået i 6 år. De indkomne forslag bidrager dog til en fyldig og alsidig belysning af opgavens løsning, og det indkomne materiale forekommer dommerkomiteen at være af en sådan kvalitet, at konkurrencen i høj grad må siges at have tjent sit formål.

Arkitekterne Mogens Didriksen, Knud Harild og K. E. Sand Kirk: *Konkurrenceprojekt tildelt 1. præmie*

Dommerkomiteens bemærkninger

Forslaget viser et bygningsanlæg, som består af 3 klart adskilte kvadratiske gårdanlæg, der omslutter en kvadratisk legeplads, hvis fjerde side dannes af søen. Også gymnastiksalene er fritliggende, og alle bygninger sammenbindes af en langsgående, overdækket, vandretliggende færdselsgang.

Bygningsgrupperne er trukket noget ind på grunden og skærmes mod Middelfartvej af en bred beplantet zone. Adgangen sker ad en parallelvej, der udvider sig til en trekantet forplads, hvorfra der er indgang til barneskole, sal og svømmehal. Seminariet har sin egen indgang mod vest, hvor også boldbanerne er lagt.

På en klar og helt enkel måde er funktionerne fordelt i kvadratiske gårdanlæg med barneskole, seminarium og i en tredie bygning fælleslokaler for barneskole og seminarium, faglokaler for seminariet samt svømmehal og samlingssal, der også anvendes til offentlige formål. Herved er der opnået den pædagogiske fordel, at børn og unge arbejder i nærheden af hinanden, men kun lejlighedsvis i samme bygning.

Hele anlægget giver gennem sin opdeling en centralicering af de enkelte hovedfunktioner, individuel frihed samt inden for de enkelte skoleafdelinger korte afstande til de forskellige funktionssteder. Sammenbindingen af de tre kvadratiske gårdanlæg omkring den mellemliggende smukke forsænkede legeplads med samlingsgangen giver et bygningsanlæg med stærk og værdifuld arkitektonisk holdning. I det hele placerer forfatterens uortodokse behandling af problemerne forslaget fremfor de øvrige.

Det må overvejes, om det er forsvarligt, at forbindelsesgangen kun er overdækket men ikke lukket. Adgang udefra til barneskolen er tilsyneladende ikke tilfredsstillende løst, og så vidt det kan ses, er enkelte rum, placeret i kælder, utilstrækkeligt belyst. I denne forbindelse finder dommerkomiteen anledning til at påtale, at forslaget er fremstillet på en sådan måde, at det har voldt vanskeligheder at tyde visse af dets enkeltheder, herunder især adgangsforholdene.

Det fremgår af forslaget, at der er arbejdet med et fast modul, der vil gøre det muligt at standardisere en række bygningsdele, således at opførelsen kan forenkles, hvilket skønnes ved gennemarbejdning at kunne bidrage til en rimelig anlægsøkonomi. Anlæggets udformning i fortrinsvis 2-etagers koncentrerede grupper i forskellige højder afpasset efter det kuperede tærren skulle give mulighed for en relativ økonomisk fundering. Projektet belyser ikke anlæggets udvidelsesmuligheder.

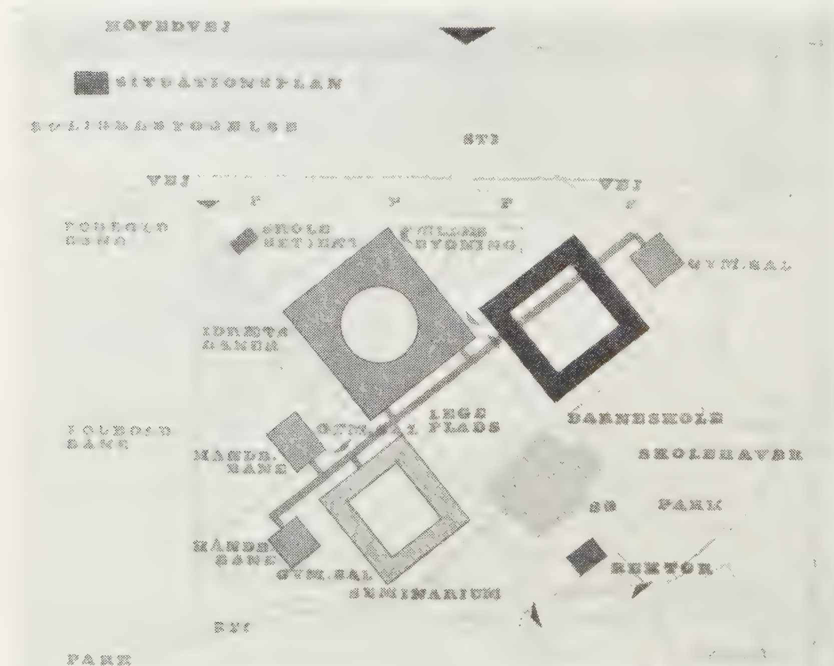

Beliggenhedsplan, 1 : 4000

Snit i barne-skole, 1 : 1000

SNIT I BARNESKOLE MÅL 1:200

Façade seminarium og snit fællesbygning, 1 : 1000

BARNESKOLE

PERSPEKTIV AF SKOLEKOMPLEKSET SET FRA INDGANGSSIDEN (NORD-VEST)

BARNESKOLE

PERSPEKTIV AF FORBINDELSESGANG · SET MOD SEMINARIUM

NORDVEST FACADE BARNESKOLE MÅL 1:200

STUEPLAN AF BARNESKOLE MÅL 1:200

PLAN AF 1. SAL BARNESKOLE

Plan stueetage og kælder samt façade barneskole, 1 : 1000

Plan 1. sal og façade barneskole, 1 : 1000 og planer normalklasser 1 : 250

Mogens Didriksen, Knud Harild og K. E. Sand Kirk: *Konkurrenceprojekt tildelt 1. præmie*

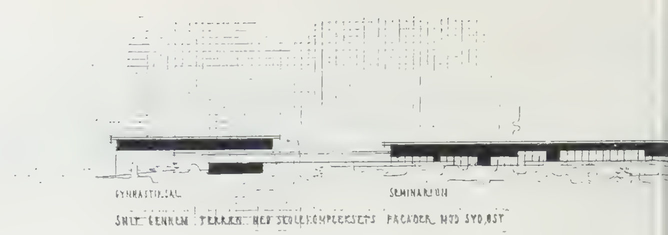

FÆLLESBYGNING

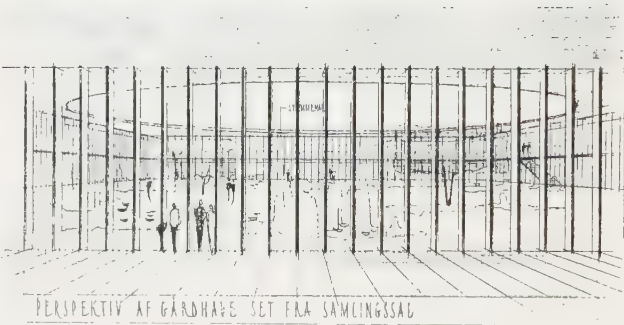

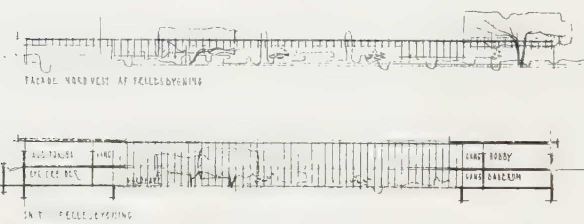

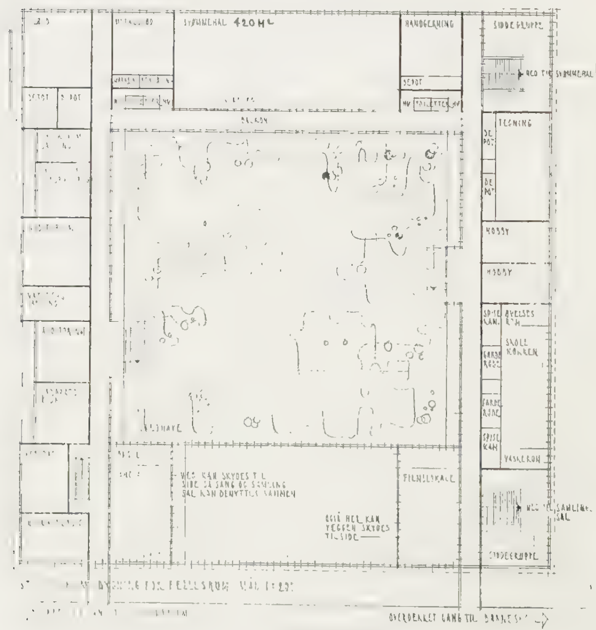

Plan stueetage, snit og façade af fællesbygning, 1:1000

FÆLLESBYGNING

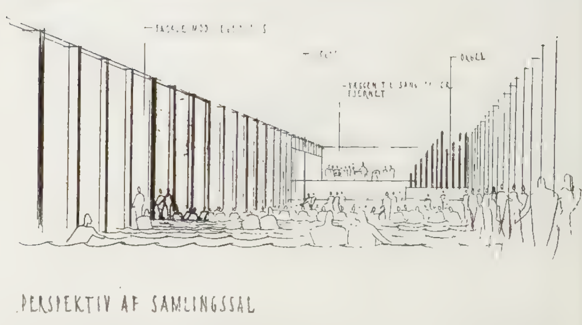

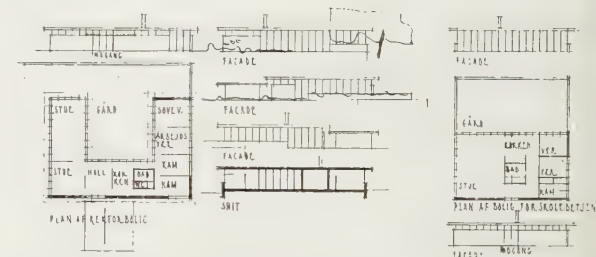

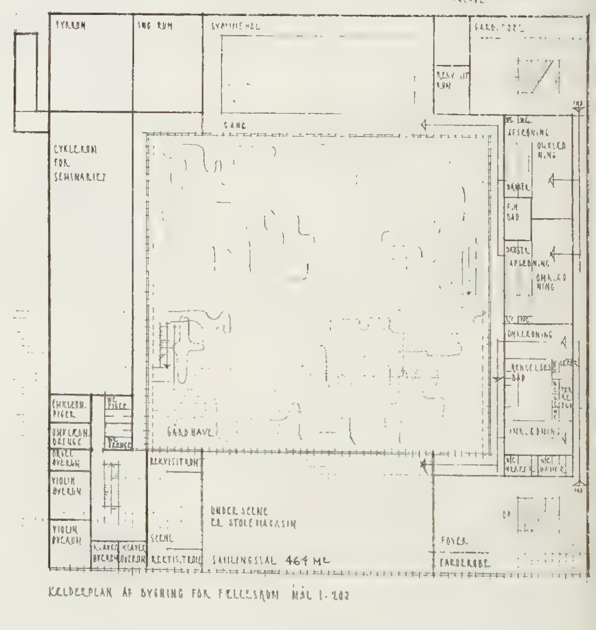

Kælderplan fællesbygning og plan og façader af boliger 1:1000

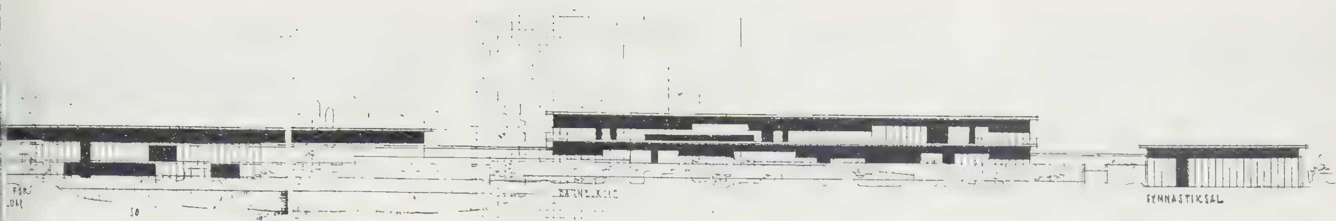

Façader af det samlede anlæg, 1 : 1000

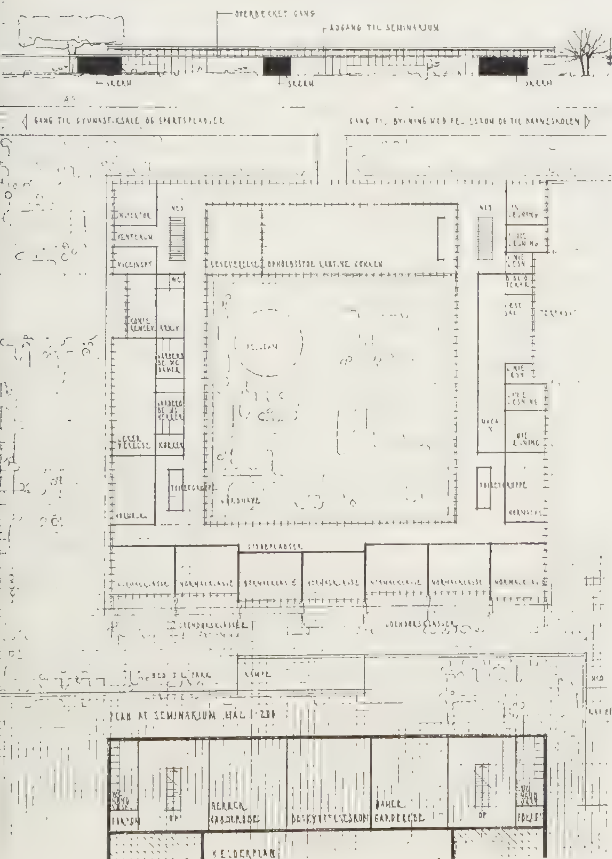

Plan stueetage, kælderplan og façade seminarium, 1 : 1000

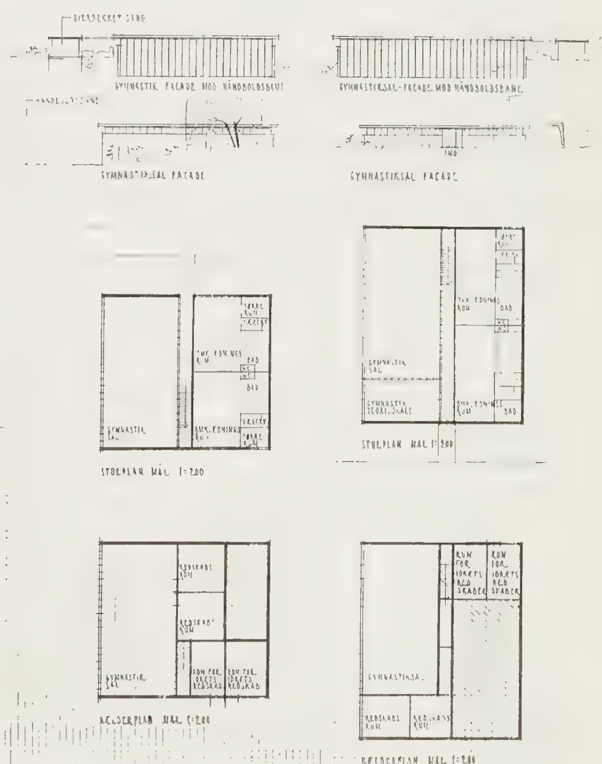

Planer og façader af gymnastiksalsbygninger, 1 : 1000

Arkitekterne Nils Andersen, Salli Besiakow og Andreas Heiberg:
Konkurrenceprojekt tildelt 2. præmie

Dommerkomiteens bemærkninger

Bygningerne er lagt på grundens nordlige del med alle adgange fra Dybdevej, der foreslås omprofileret og spærret for gennemgangstrafik. Bygningerne er alle 1-etages, i princippet udformet som en opløst kamskole grupperende sig om barneskolens legepladser og seminariets grønne gård. Barneskolen ligger nærmest Middelfartvej, seminariet længst mod syd med udsigt over søen. Samlingssalen og de øvrige fællesrum ligger centralt, dog er svømmehallen lagt for sig selv nærmest Middelfartvej.

Det er en god ide at udforme Dybdevej uden gennemkørsel, og alle adgangene ligger rigtigt for denne vej, men udformningen af den store forplads er mindre vellykket og seminariets adgang for beskeden.

Skolens forskellige afdelinger er smukt og meget hensigtsmæssigt placeret med velformede undervisningsrum og med relativt korte indbyrdes forbindelsesveje. Afstanden mellem kammene i barneskolen er vel korte i forhold til disses længde. Legepladsen er helt afskærmet af bygningerne og har en smuk varieret form.

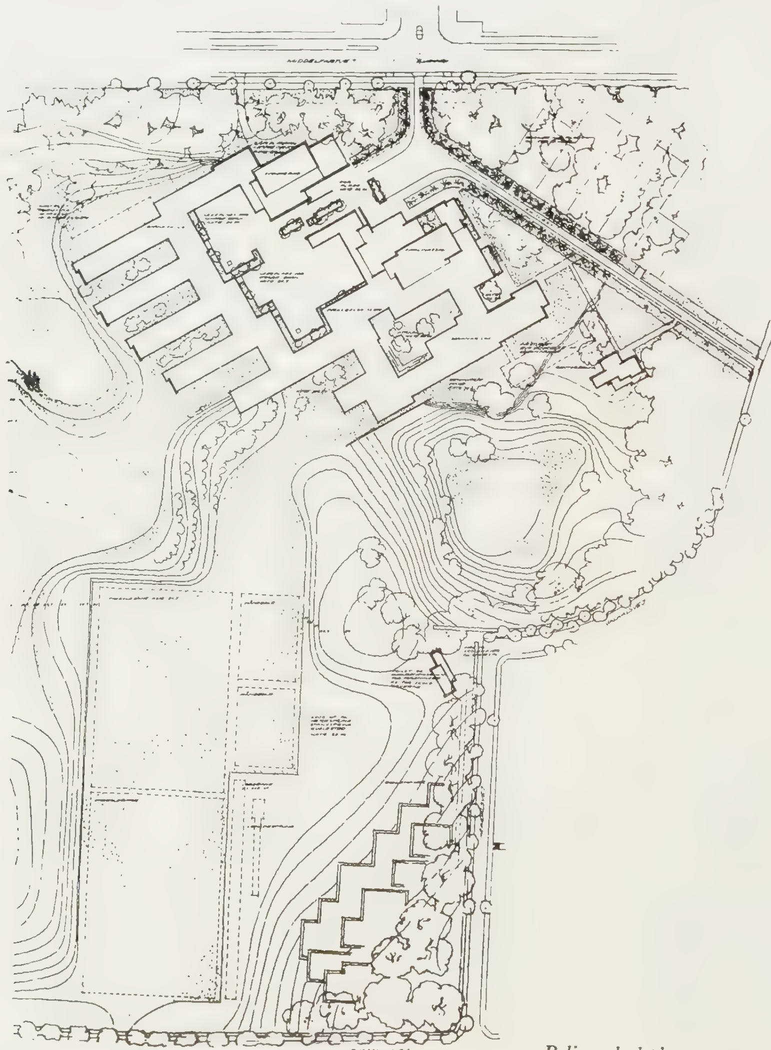

Beliggenhedsplan 1 : 4000

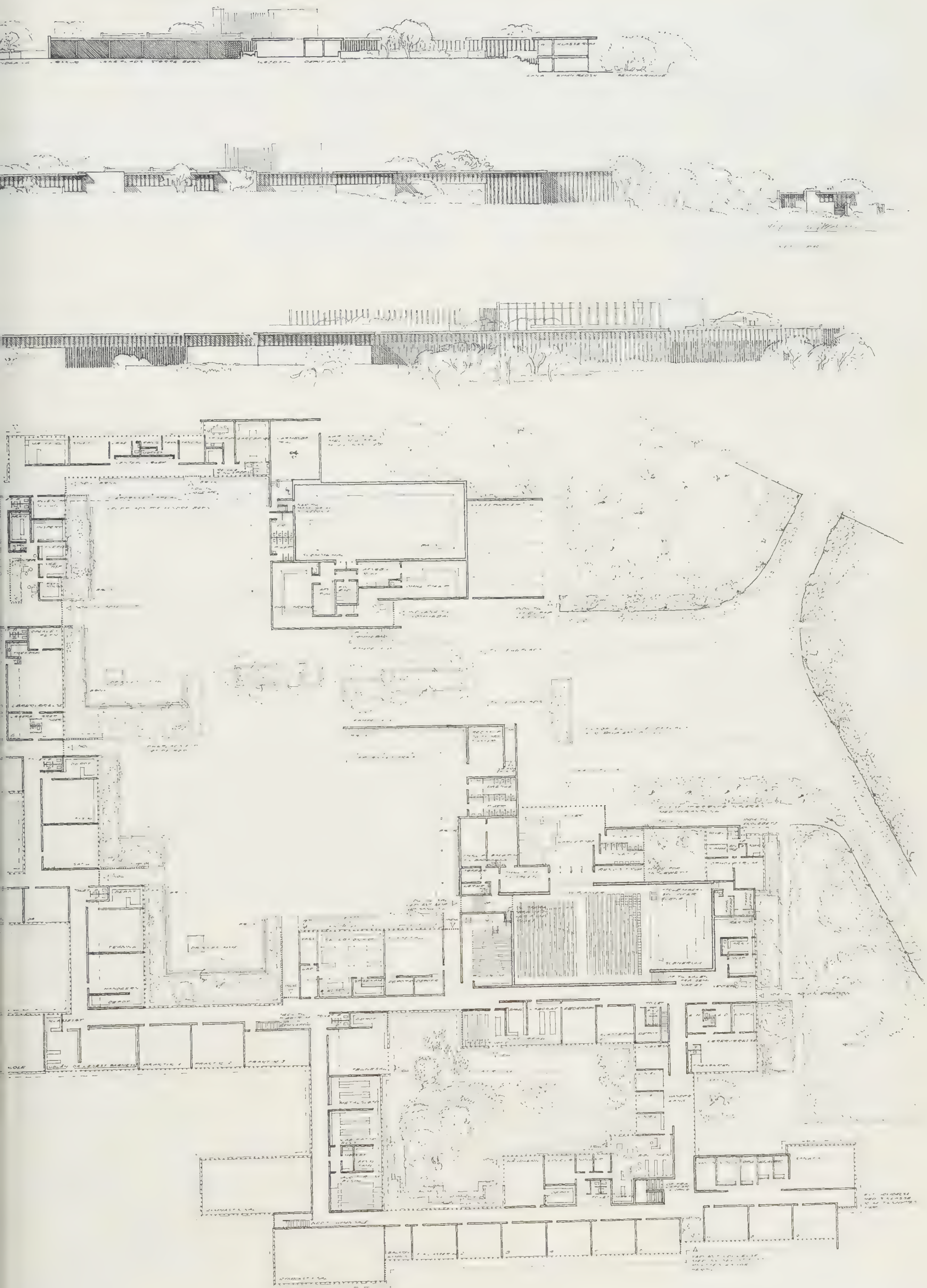

Plan og façader 1:1000

Arkitekterne Gehrdt Bornebusch, Max Brüel og Jørgen Selchau i samarbejde med havearkitekt Sven Hansen, M.D.H.: *Konkurrenceprojekt tildelt 2. præmie*

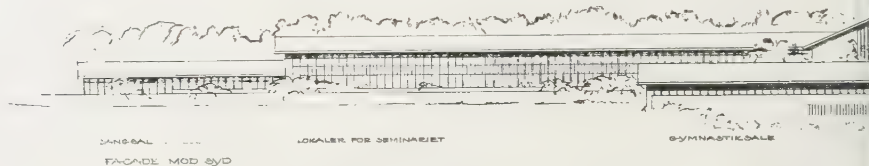

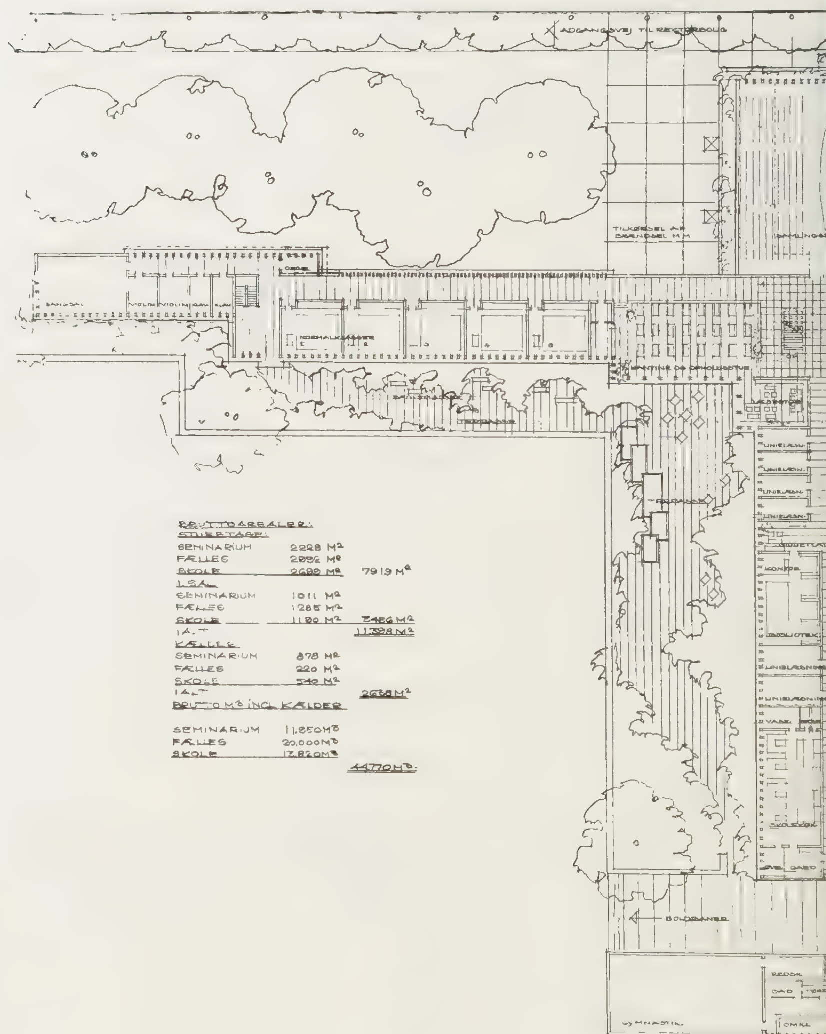

Dommerkomiteens bemærkninger

Forslaget tager på en interessant måde hensyn til de fremtidige byplanmæssige muligheder ved en centerdannelse langs Middelfartvej, når denne aflastes i trafikal henseende. Den deraf følgende lange ankomstgård, der ved sin angivne udvidelse på langt sigt overskrider den nuværende grundgrænse, giver på tiltalende måde adgang til først barneskole og senere seminarium.

Seminariet og barneskolen er sammenbygget i et korsformet bygningsanlæg omgivet af velorienterede og velformede udearealer.

Såvel i barneskolen som i seminariet er undervisningslokalerne vel placerede og rigtigt udformet. Seminariets kantine og opholdsstue er godt placeret og i smuk forbindelse med sydvestterrassen.

Det skønnes mindre ønskeligt at have halvdelen af barneskolens klasser (1. salen) vendende ud mod den store legeplads, og den viste garderobe ved samlingssalen er uheldigt placeret i kælderen med adgangsforhold, som er snævre og komplicerede.

Iøvrigt er forslagets arkitektoniske udformning, såvel i det ydre som i det indre, smuk og holdningsfuld og vil danne en tiltalende ramme om de ønskede skolefunktioner.

Beliggenhedsplan 1:4000

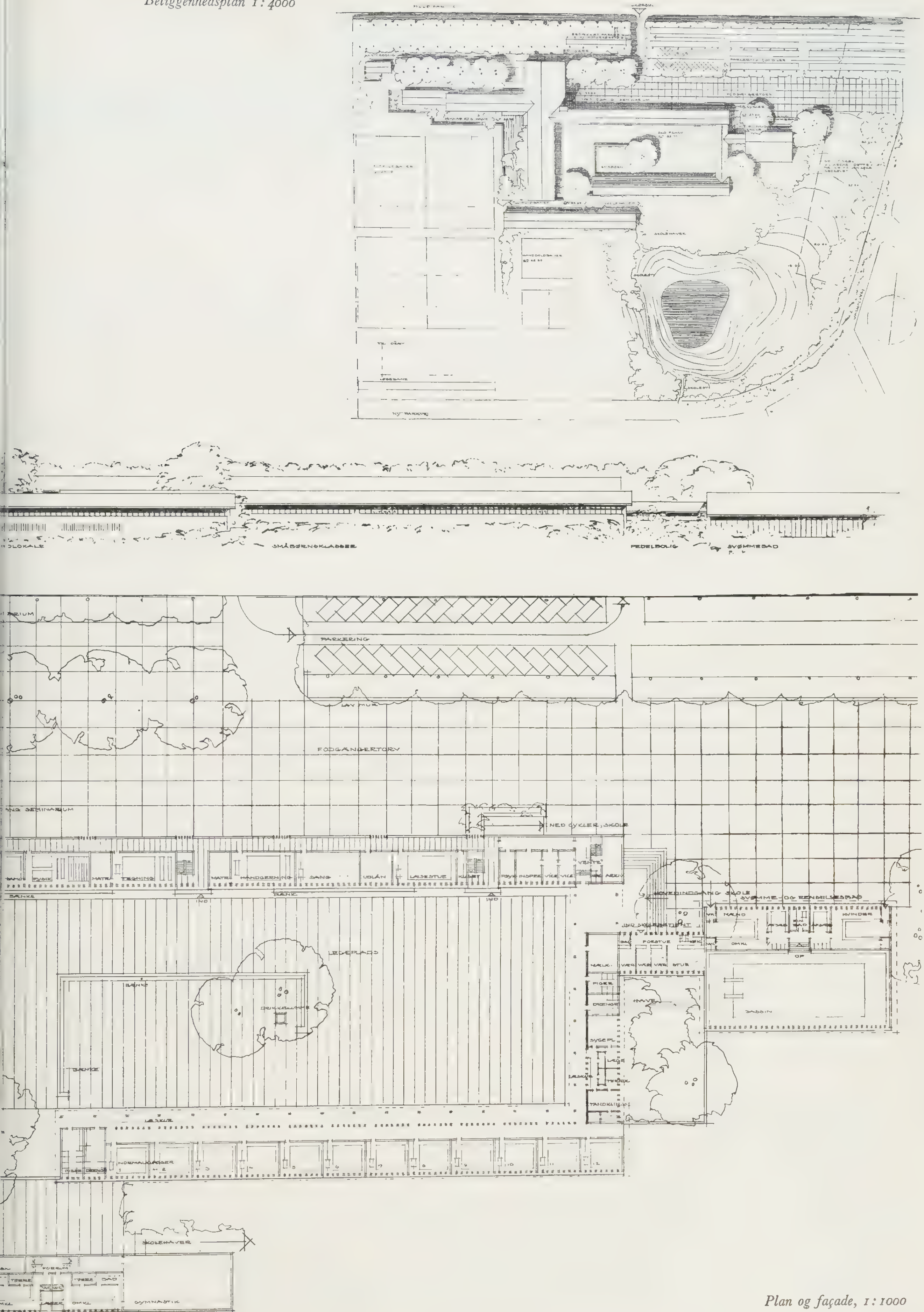

Plan og façade, 1:1000

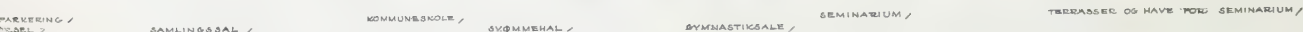

Façade mod vest 1:1000

Snit i seminarium og skole, 1:1000

Øvre plan af samlingssal, med scene, plads til 800 personer (programkrav), samt af 1. sal i skole, 1:1000. Nord opad

Arkitekterne Jean-Jacques Baruël og Paul Niepoort. Rådg. ingeniør Knud Lauridsen, Rambøll og Hannemann,
Konkurrenceprojekt tildelt 3. præmie

Uddrag af dommerkomiteens bemærkninger

Forslaget viser en formation af bygningslegemer samlet om en hævet ankomstplads, festpladsen, som har udsigt mod det store faldende terræn mod syd.

De enkelte bygningsafsnit rummer klart hver sin funktion og giver fine orienteringer mod terrænet. Karakteristisk for løsningen er den under festpladsen beliggende fælles vandrehal.

Projektet placerer sig smukt i kraft af sin interessante og personlige arkitektoniske holdning.

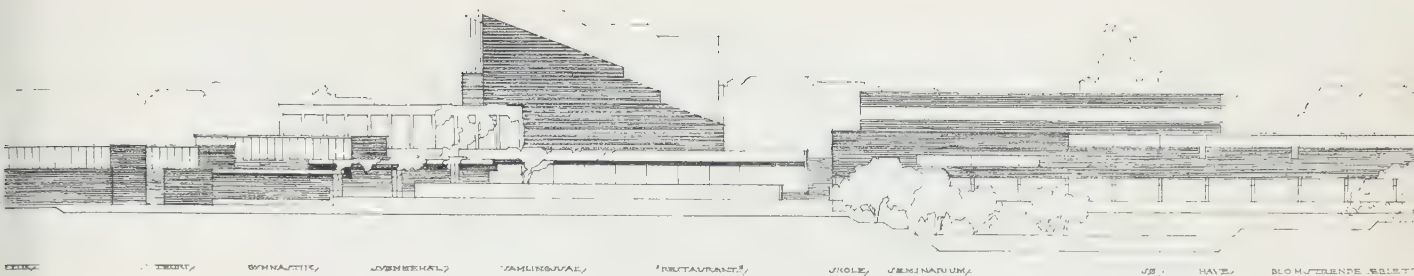

Façade mod syd 1:1000

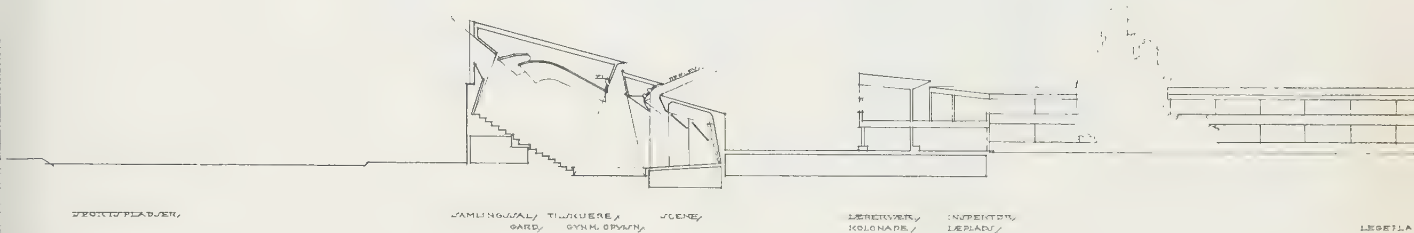

Snit i samlingssal, 1:1000

Plan, stueetage, 1:1000

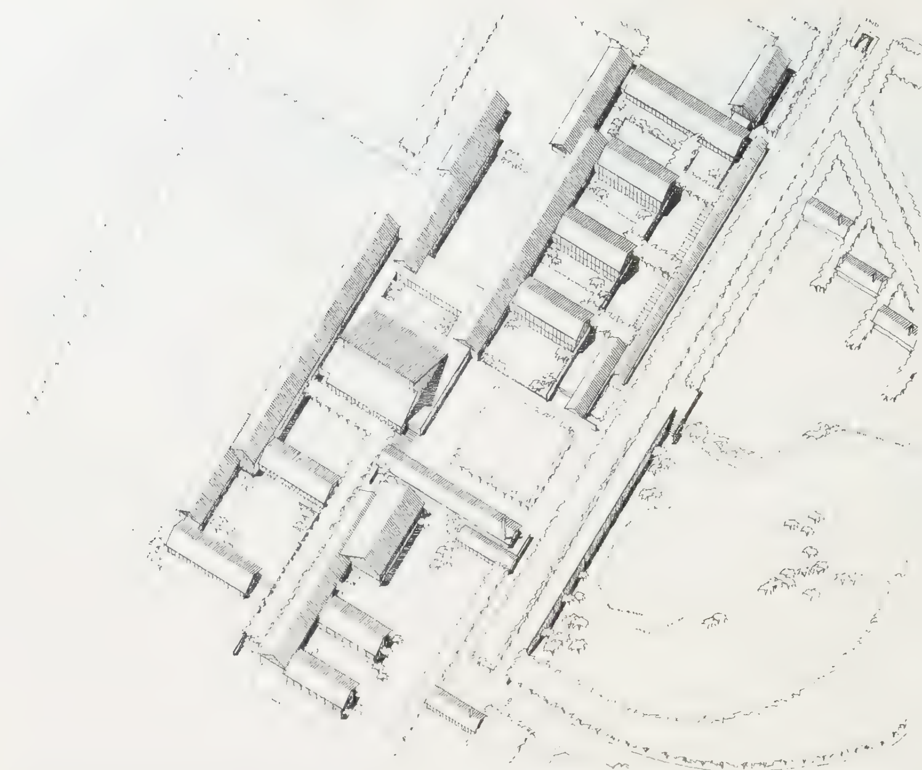

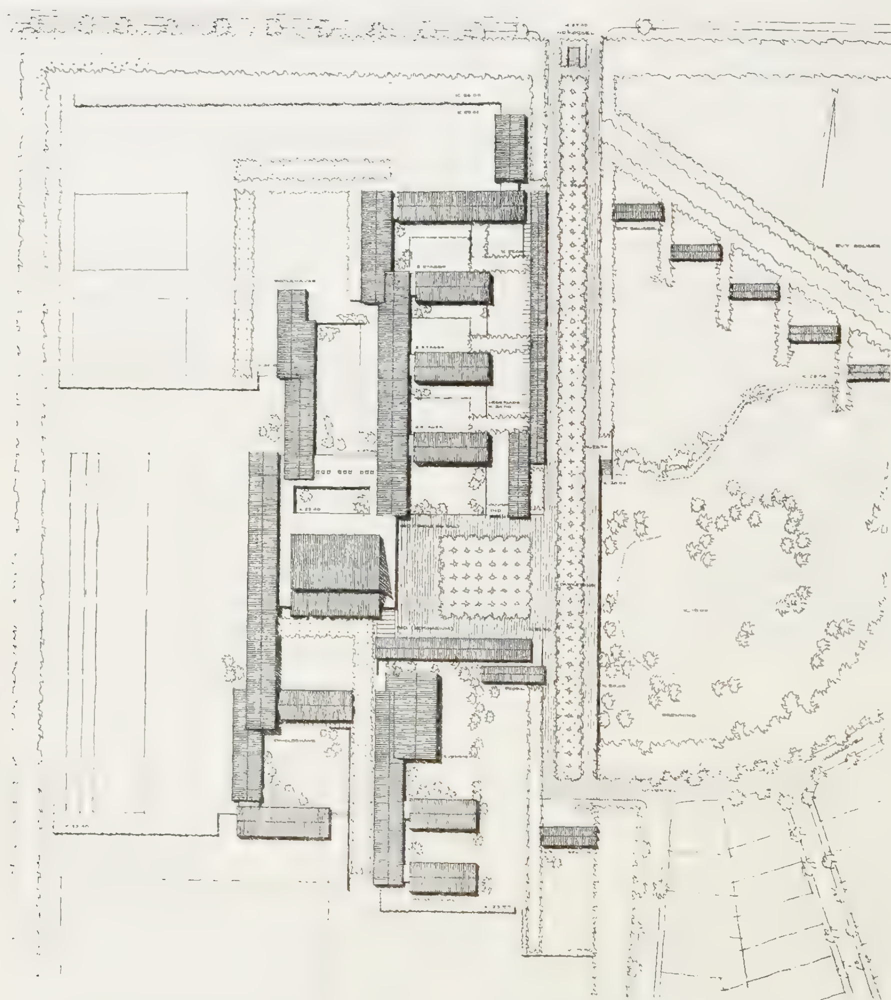

Paul Erik Thyrring og Gert Edstrand: *Konkurrenceprojekt fremhævet af dommerkomiteen*
Beliggenhedsplan og isometri 1 : 3000

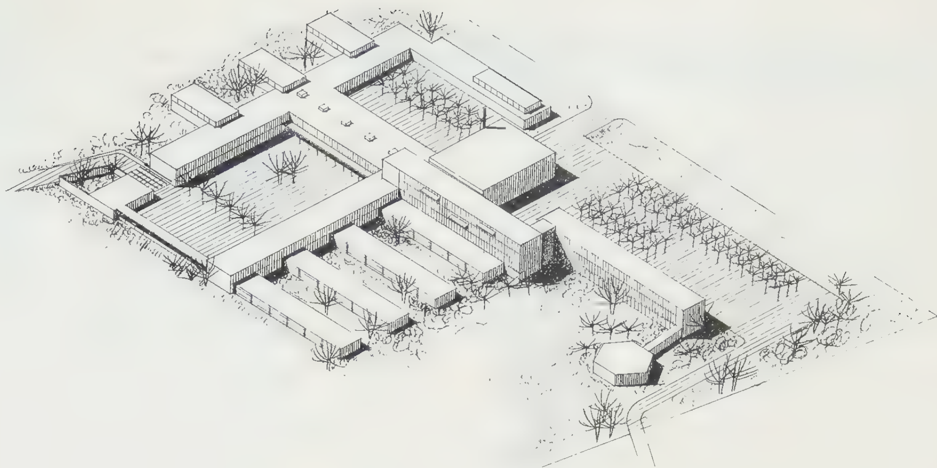

1.

BELIGGENHEDSPLAN

Svend Eriksen og Ingvar Laursen: *Konkurrenceprojekt fremhævet af dommerkomiteen*
Beliggenhedsplan og isometri 1:3000

»Fagbøger for byggefag« 1960

Statens Byggeforskningsinstitut har udsendt en ny publikationsliste med en kort omtale af godt 100 SBI-publikationer, hvoraf de 20 er nyheder. Af nyhederne kan bl. a. nævnes: *Luftvarmeanlæg for småhuse, Før De bygger eget hus, Byggeri hele året 2. Arbejdets udførelse, Byggeri hele året 1. Planlægning og materiel* og *Modulprojektering*. Listen kan rekvireres hos Teknisk Forlag eller i boghandelen. Den er så spændende som nogen smørrebrødsseddel.

Ny guide for bygninger i Malmø

Bygningsnævnet i Malmø har udsendt en guide *Malmö 1960* for byggeinteresserede. Guide'en indledes med en kort oversigt over byens historie samt dens nuværende indbyggerantal og plan. Omslaget er udført som et kort, der ved nummererede inddelinger henviser til illustrationer med udførlige beskrivelser af såvel bygningsområder som enkelte bygninger. Den er udgivet på svensk, tysk og engelsk og kan fås ved henvendelse til *Stadsingenjörskontoret, Malmö*. Pris 2.50 sv. kr.

Haukeland sygehus

I *Arkitekten* nr. 18 meddelte vi, at 3. præmien i konkurrencen om Haukelands sygehus var blevet tildelt svenske arkitekter. Det er ikke helt korrekt. 3. præmien tilfaldt et medlem af D.A.L., arkitekt Bendt Hjelm-Jensen og hans svenske kompagnon arkitekt Ingrid Uddenberg SAR.

Maskiner i Byggecentrum

I byggecentrums nye bygning er der en central hal, hvor det er tanken at afholde skiftende udstillinger. I begyndelsen af september indledte man med en udstilling arrangeret af Byggeriets Maskinstationer A/S. Udstillingen bar navnet *Fra det mindste til det største*.

Det vil sikkert blive en efterspurgt mulighed, at kunne lave små specialudstillinger i forbindelse med den permanente byggematerialeudstilling. Men man må nok tænke mere på, hvad rummet egner sig til. De store byggemaskiner fylder lovligt meget – det var som om man ikke kunne få øje på andet end kæmpetraktoren midt i rummet.

Formanden for BMS's bestyrelse, landsretssagfører dr. jur. Axel H. Pedersen, der ved åbningen bl. a. omtalte BMS's betydning for byggeriets mekanisering, understregede den værdi, der ligger i, at det mindste firma hos BMS kan leje det store, dyre maskinel og grej, som er en nødvendig forudsætning for at det kan påtage sig større byggeopgaver.

British Council's legater for 1961/62

British Council vil igen uddele legater for det akademiske år 1961/62 til mænd og kvinder mellem 25 og 35 år, der ønsker at følge et studium i England. Ansøgere der tildeles legater, vil kunne følge et hvilket som helst studium i England. Ansøgere skal have embedseksamen fra universitet eller lignende institution her i landet. Yderligere oplysninger og ansøgningsblanketter kan fås ved henvendelse til The British Council, c/o The British Embassy, Kastelsvej 40, Kbhvn. Ø (tlf. Central 11 433, lokal 13). Ansøgninger må være indgivet til dette kontor inden den 7. november 1960.

Udveksling U. S. A.-Danmark

Mr. Thomas Horty, der er medindehaver af arkitektfirmaet Fasth, Hillstrom & Horty, har meddelt os, at han er interesseret i en arkitektudveksling. Han foreslår, at en dygtig medarbejder (med familie) fra en større dansk tegnestue for en nærmere aftalt periode bytter bolig og arbejde med én af de tre partnere i det nævnte amerikanske firma.

Interesserede kan skrive direkte til: Mr. Thomas Horty; Fasth, Hillstrom & Horty Inc., architects-engineers, Guardian Life Insuring Building, 2649 Park Avenue, Minneapolis 7, Minnesota, U. S. A.

Byer og bygninger

Onsdag den 12. oktober kl. 19.30 begynder professor Steen Eiler Rasmussen i Kunstakademiets festsal en række forelæsninger „Byer og Bygninger", der vil blive fortsat de følgende onsdage til samme tid. Forelæsningerne er offentlige og adgangen er fri. Forelæsningerne, der danner en fortsættelse af den i foråret afholdte række omhandler denne gang store planlagte byer i Østen, specielt Delhi, Isfahan og Candigarh. De skulle give en fyldig baggrund for disse byer. Deres byplan og hele tilblivelse vil blive gennemgået og vigtige bygninger analyseret. Forelæsningerne illustreres af farvefotografier og planer.

Boligbyggeriet juli 1960

Hovedstadsområdet samt 5 provinsbyer og disses forstæder	Antal lejligheder			
	Juni 1959	Juli 1959	Juni 1960	Juli 1960
Byggetilladelse givet i løbet af måneden	2 532	2 080	1 113	689
Byggetilladelse ved månedens slutning	5 106	5 584	3 919	3 977
Påbegyndt i løbet af måneden	2 168	1 552	1 816	681
Fuldført i løbet af måneden	1 443	826	1 804	1 021
Under udførelse ved månedens slutning	19 231	19 945	21 176	20 763
Beregnede tal for hele landet, excl. egentlige landkomm. Under udførelse ved månedens slutning	23 800	24 800	27 000	26 500

Byggeomkostningsindeks juli 1960

(1955 gnstl. = 100)	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Januar	98	102	106	107	106	110
April	100	103	107	108	108	111
Juli	100	104	107	107	108	112
Oktober	101	106	108	107	108	
Gnstl. årsindeks	100	104	107	107	108	
Heraf Materialer	100	104	107	105	104	
Heraf Arbejdsløn	100	105	108	109	114	

Kontrol – vejen til kvalitet

På Gasbetonfabrikken i Ølsted bliver intet overladt til tilfældigheder. Kun gennem en stadig videnskabelig kontrol opnåes den ensartede kvalitet og styrke. I trykpressen, som er indsat nederst tilhøjre i illustrationen, kontrolleres Gasbetonstenens styrke. – En af de mange prøver, et Gasbetonprodukt må igennem, før det havner ude på byggepladsen.

der er teknik og viden bag GASBETON

A/S DANSK GASBETON, CODANHUS, GL. KONGEVEJ 60, KØBENHAVN V. TELEFON CENTRAL 9575

man yderligere gennemført *individuelle driftstilskud* for de befolkningsgrupper, der erfaringsmæssigt kommer til kort på boligmarkedet, f. eks. for mindrebemidlede, børnerige familier.

I næsten alle lande støder man på *låneanordninger*, hvortil ofte er knyttet kommunale garantiordninger. Derimod er Danmark stadig det eneste land, der har taget afgørende skridt henimod en omfattende garantiordning. De ændringer, der er sket i lande som Vesttyskland, Belgien, England og Danmark i de sidste 4–5 år, skyldes navnlig ønsket om at begrænse statens udgifter og tilpasse boligbyggeriet til den almindelige økonomiske politik.

Selv om der er sket betydelige begrænsninger, yder staten dog omfattende støtte i de lande, jeg nævnte før, og i Frankrig er der endog sket en vis udvidelse. Da der stadig er huslejekontrol de fleste steder, og nybyggeriets husleje er steget som følge af den ændrede finansiering, er der en vis tendens til, at huslejeforskellene øges. Også i *Østeuropa* er der sket visse ændringer i finansieringen i de seneste år, og der lægges mere vægt på boligkooperation og byggeri af parcelhuse til eje. Selv om der er store forskelligheder, er hovedindtrykket på dette som på mange andre områder, at der sker en hurtig udligning landene imellem. En væsentlig del – i mange lande den største del – af nybyggeriet opføres med støtte, og boligpolitikken er på godt og ondt blevet et led i den almindelige økonomiske politik.

Sanering og byfornyelse

Uddrag af kontorchef Knud Stenshøjs foredrag på Hindsgavl. I sin indledning vurderede taleren den nye saneringslovs betydning for byfornyelsen.

Motiveringen for, at Socialpolitisk Forening i år har taget boligspørgsmålet på programmet, er ifølge den udsendte indbydelse, at der er ved at ske en omvurdering af boligpolitikkens mål og midler.

Det er rigtigt, hvis man tænker på de ændringer af boliglovgivningen, der gennemførtes i december 1958. Her kan man næsten tale om en revolution – eller kontra-revolution, om man vil.

Det er derimod ikke rigtigt, hvis man ser på den lovgivning om boligtilsyn og sanering, der gennemførtes i 1959.

Denne lovgivnings tilblivelse, indhold og udformning er helt i overensstemmelse med gamle, kendte traditioner.

Som bekendt skyldes forarbejdet den af boligministeriet i 1949 nedsatte saneringskommission, der afgav betænkning i efteråret 1957. Traditionen tro en talstærk kommission med 22 medlemmer repræsenterende kommuner, grundejere, kreditinstitutioner, lejere, arbejdere, husmænd og gårdejere samt 10 stats- og kommunale tjenestemænd, der ikke alene er sagkyndige med hensyn til sanering, men også med hensyn til at finde frem til de kompromiser, der kan samle alle parter om en god betænkning, d. v. s. en betænk-

ning, hvis mindretalsudtalelserne ikke vedrører det væsentlige.

Det kan næppe være fremmende hverken for sagen eller for det politiske liv, at kommissionsbetænkninger i så udpræget grad, som det efterhånden er tilfældet, foregriber den politiske debat, der rettelig hører hjemme i folketinget.

Ved fastlæggelse af sit arbejdsområde er saneringskommissionen inde på overvejelser over, hvorvidt man i lighed med det svenske saneringsudvalg, der afgav betænkning i 1954, bør give begrebet sanering et bredere indhold end sædvanligt.

Man har tidligere med dette begreb alene forbundet den bolighygiejniske og socialt motiverede slumsanering. Udtrykket er imidlertid i Sverige efterhånden udvidet til først at betegne den almindelige forbedring af boligforholdene og sluttelig at betegne enhver forandring i den eksisterende bebyggelse, som ud fra bolighygiejniske, trafiktekniske, samfundsøkonomiske eller andre synspunkter gør denne mere rationel og brugbar for de folk, som bor og arbejder i byen.

Ud fra den opfattelse, at de offentlige midler, det ville være muligt at rejse, ubetinget og helt bør anvendes til en forbedring af de bolighygiejniske forhold, fastlagde saneringskommissionen imidlertid også sit arbejdsområde traditionelt og slår fast, at sanering alene bør tage sigte på kvarterer og ejendomme, der på grund af sanitære mangler eller mangler ved rørende sikkerhed i brandtilfælde eventuelt tillige p grund af beboernes forhold i så høj grad afviger fr de almindelige krav til beboelserne, at vedkommend kvarter eller ejendom ikke bør tolereres af samfundet

Medens det inden for vort sundhedsvæsen i øvrigt f. eks. når det vedrører salg af fødevarer, har være forholdsvis let at gennemføre en lovgivning, der for hindrer lovovertrædelser og giver hjemmel for stra af den eventuelle lovovertræder, ligger forholdet som bekendt betydeligt vanskeligere, når det drejer sig om „salg" af sundhedsfarlige boliger. Her tenderer syns punkterne snarere i retning af at betale lovovertræ deren en erstatning for at holde op med ulovlig hederne.

Kommissionens opgave blev, efter at definitionen på sanering var fastlagt, at anvise de veje, man bø gå for at løse slumproblemet, et problem, hvis afstan den mellem mål og midler har vist sig større end på de fleste andre områder inden for den sociale politik Man har her – i modsætning til de øvrige sociale problemer – ikke alene finansieringsspørgsmålet at løse men man støder uundgåeligt mod den private ejendomsret, oven i købet på det område, hvor den synes mest hellig – ejendomsretten til „fast ejendom".

a) Hvad angår mulighederne for indgreb i ejendomsretten, er disse i det væsentlige de samme som i 1939-loven og er da også tiltrådt af kommissionens

DATAMØBLER

- elegance
- kvalitet
- flexibilitet
- stabilitet - *også for tunge maskiner*
- bygget for C-formater

FACIT A/S Bredgade 21, K - Telf. Mi. 6501 - *Salgskontorer over hele landet*

grundejerrepræsentanter. Det bør dog tilføjes, at ejerne i forhold til 1939-loven har fået en yderligere beskyttelse gennem reglerne om de såkaldte ejerlavsaneringer, der *altid* skal forsøges, og som medfører en så omfattende og besværlig administration, at kommunens saneringsinitiativ alene af denne grund kan befrygtes at blive hæmmet.

b) Hvad angår statens støtte til gennemførelse af saneringen er der i forhold til den midlertidige lov af 1941, der fulgte efter den oprindelige saneringslov af 1939, ej heller sket væsentlige ændringer. Saneringstabet skal stadig deles ligeligt mellem stat og kommune.

Det beløb, der er stillet til rådighed for boligministeren, er forhøjet, men langt fra i forhold til de prisstigninger, der er sket siden 1941.

Princippet fra 1941 om ekstraordinære huslejetilskud til udsanerede er ligeledes ført med over i den nye lov.

c) Det synspunkt, at boligtilsyn og sanering er en kommunal opgave, og at initiativet skal udgå fra kommunalbestyrelserne, er ligeledes fastholdt. Kommissionen var inde på tanken om, hvorvidt der burde ansættes statslige og af de lokale interesser uafhængige boligtilsynsinspektører i lighed med andre områder, hvor det gælder om at sikre befolkningens sundhed og yde beskyttelse imod ulykkestilfælde.

Af hensyn til det kommunale selvstyre og af om kostningsmæssige grunde forlod man imidlerti denne tanke.

1) Mulighederne for indgreb i ejendomsretten 2) omfanget af og principperne for det offentlige økonomiske støtte samt 3) ansvaret for saneringen gennemførelse må vel i almindelighed siges at vær de tre grundpiller i en saneringslov og i væsentli grad bestemmende for saneringens omfang.

På disse områder er der således ikke sket væsentlig nydannelser i forhold til tidligere lovgivning.

Nu kan man jo næppe heraf slutte, at udviklinge vil blive lige så trist som under den tidligere lov, de jo måtte arbejde under krigens og efterkrigstidens sær ligt vanskelige vilkår på boligmarkedet. Spørgsmåle er imidlertid, om disse vilkår er eller i den nærmest fremtid vil blive væsentlig bedre set ud fra et bolig hygiejnisk saneringspunkt.

Jeg må her erindre om, at saneringskommissione og den vedtagne lov på helt afgørende måde bygge på de forudsætninger, der rådede, før boligbyggerie blev liberaliseret. Dette kommer særlig stærkt frem den stilling, der er taget til erstatningsboligproblemet

Selskabet for sundhedsplejen havde i 1951 foreslået at spørgsmålet om erstatningsboliger forsøgtes løst ved en bestemmelse, der koblede saneringen og nybygge riet direkte sammen derved, at 10 pct. af den årlig boligproduktion blev forbeholdt de familier, som måt

te flytte fra kondemnable og saneringsmodne bolige[r].

Dette forslag afvistes med den motivering, at e[n] sådan fremgangsmåde ville blive følt som et indgre[b] i kommunernes og udlejernes dispositionsfrihed.

Man kom derimod til det resultat, at erstatning[s]boligproblemet burde løses ved en forøgelse af boli[g]produktionen. Kondemnerings- og saneringsvirksomheden ville da ikke komme til at virke som en reduktion af boligbestanden, og kravet om erstatning[s]boliger ville ikke blive følt som en formindskelse [af] det antal lejligheder, som stod til rådighed til dækning af de øvrige boligbehov.

Forøgelsen af boligproduktionen skulle herefter gennemføres derved, at statslånsmidlerne efter byggestøtteloven blev forøget med indtil 60 mill. kr. om året, svarende til et årligt nybyggeri på indtil 3.00[0] lejligheder, og således at disse statslån blev tilde[lt] boligbyggeri i de kommuner, der forpligtede sig [til] at nedlægge et tilsvarende antal udslidte lejlighede[r].

Kommunerne skulle således ved udsigten til et fo[r]øget boligbyggeri med statslån (men uden lovmæssige beføjelser til at beslaglægge og forbeholde særlig[e] lejligheder til de udsanerede) lokkes til at gå ind [i] en saneringsvirksomhed. Denne tanke er i sig sel[v] temmelig problematisk og den giver i hvert fald und[er] ingen omstændigheder sikkerhed for gennemførelse [af] kommissionens program om nedlægning af 2–3.00[0] lejligheder om året.

(*fortsættes side A 81*[…])

Amanda

automatisk varmluftovn

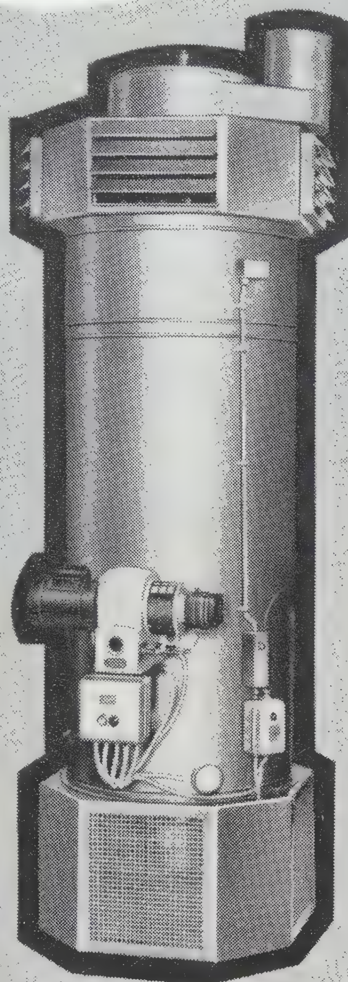

omsætter oliens energi direkte til varm luft . . .

Amanda varmluftovnen arbejder efter princippet med direkte luftopvarmning. Dette kræver ingen damp- eller varmtvandsledninger. Derved nedbringes anlægsomkostningerne, og risikoen for frostsprængninger eksisterer ikke, selv om anlægget i frostperioder er ude af drift.
Amanda varmluftovnen fyres med olie og er automatisk reguleret – varmeafgivningen sker straks fra fyrets start, saa lokalet opvarmes paa meget kort tid.
Amanda varmluftovnen giver den mest effektive og økonomiske opvarmning af større lokaler, f. eks. forsamlingshuse – idrætshaller – fabrikker – lagre – reparationsværksteder o. s. v.

I sommertiden kan varmluftovnen anvendes som friskluftsventilationsanlæg!

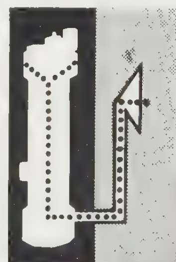

Amanda

luner gevaldigt - ogsaa i tegnebogen

KERTEMINDE JERNSTØBERI

VED H. B. OG SVEND HEINEKE

Grundlagt 1847

Vi sender Dem gerne brochure, der i detailler fortæller om Amanda varmluftovnens funktion, maal og fordele.

KUPON

JA TAK, jeg vil gerne have brochure om Amanda varmluftovnen tilsendt.

NAVN: ....

ADRESSE: ....

BY: ....

Kuponen sendes til Kerteminde Jernstøberi, Kerteminde.

Vigtigere end det spørgsmål, om man kan friste kommunerne med en forøgelse af statslånsmidler, er det imidlertid, at tankegangen bygger på den forudsætning, at statslånsboligbyggeriet *kan* forøges. Denne forudsætning er som bekendt blevet overordentlig tvivlsom og hermed falder den foreslåede løsning af erstatningsboligproblemet til jorden og dermed det bærende princip i saneringskommissionens betænkning og i saneringsloven.

Efter en indgående omtale af de centrale bydeles struktur og de kræfter der bevidst fører til en strukturændring, sluttede taleren:

En bevidst og aktiv politik i bykernen med sigte på de egentlige centralerhverv vil i væsentlig grad kunne begrænse det område, der udlægges som erhvervsområde, og tillige koncentrere og fremskynde den fornyelse, som centrumserhvervene selv udvikler.

En bykernefornyelse vil kun i mindre grad medføre egentlig slumudryddelse, idet tidligere tiders udvikling de fleste steder allerede har fortrængt denne fra bykernen. For Århus' vedkommende er det således mindre end ¼ af vore saneringslejligheder, der ligger her, for København formentlig en væsentlig mindre andel. Det store antal slumlejligheder ligger i bykernens omgivelser og har ingen udsigt til at blive nedlagt ved erhvervslivets indtrængen.

Det må for en udbygget kommune økonomisk set være en i længden uimodståelig tanke at ombytte dem, der nu befolker slumkvartererne med bedre

(*fortsættes side A 818*)

VERMICULIT

til indblæsning i ydermure efter -

ca. 10.000 huse isoleret

VERMICULIT er godkendt af Boligministeriet, Københavns Magistrat og Bygningskommissionernes Fællesudvalg.

Indhent oplysninger og forlang specialbrochure hos en af de **over 100** trælast- og bygningsmaterialeforretninger landet over, der disponerer over AERO-indblæsningsmaskiner.

A. Rindom . Kampmannsg. 2 . Kbhvn. V . MI *2222

OL FRYSERUMSDØRE

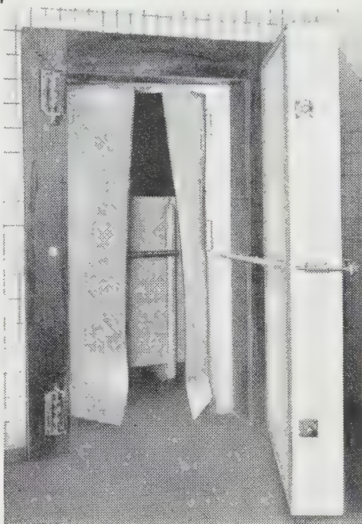

Udenpå liggende fryserumsdør udført af glasfiber-armeret polyester, mælkehvid, isoleret med 150 mm Flamingoplader. Overfladen er helt glat og derfor let at holde ren og der bliver ingen vedligeholdelses udgifter. Materialet angribes ikke af de i madvarer forekommende syrer eller af salt.

Karmen er af fyr og alt beslag varmgalvaniseret.

Forlang brochure.

OVE LASSEN

KØLETEKNISKE ARTIKLER

RISSKOV - BAKKEGAARDSVEJ 33

TLF. AARHUS (061) 7 98 99

A/S BOLIND

INDKØBSCENTRAL FOR BOLIG- OG BYGGEINDUSTRI

Mursten og cement

Trappeløb

Vaskerianlæg

Kedelanlæg og radiatorer

El- og gaskomfurer

Gulvbelægning

Køleskabe

Varmemålere

Banegaardspladsen 1[6] V . Tlf. Minerva 688

DEKORATIVE

ETRONIT

PLASTIC-PLADER

– første og førende danske fabrikat

ELEKTRO-ISOLA

VEJLE Telf. 3355

KØBENHAVN Lersø Parkallé 112, RYvang 8300

Meddelelser fra
DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND
Bredgade 66, København K
Telefon *Minerva 1290

Adresseforandringer

Andersen, A. Møller, *bolig* Langenæsallé 46, Århus, *ny tlf.* Århus 4 54 02.
Andersen, Th. Vesti, *bolig* fra Sofienhøjvej 5 B, S. til Cypres allé 54, Kastrup, *tlf.* uændret.
Brøgger, Poul, *bolig* fra Sundegade 1, Fredericia til Ydunsvej 28, Fredericia.
Enevoldsen, Niels, *bolig* fra 556 Larkin St. San Francisco til 55 Oakdale Avenue, Millvalley, San Francisco, Californien, U.S.A.
Hoeck, O., *bolig* fra UNKRA Seoul, Korea; APO 301, San Francisco, Californien til 5 Buttercup Drive, Mona Hights, Kingston 6 Jamaica, W.I., *tegnestue* 28 Roosevelt Avenue, Kingston 6, Jamaica, W.I.

STILLING SØGES

Arkitekt, midt i 30rne, med håndværksuddannelse og med flere års erfaring i projektering, tilsyn og administration, søger ledende stilling (fortrinsvis ved tilsynsarbejde) eller evt. kompagniskab. Billet mrk. 1005 til *Arkitekten,* Nyhavn 43, K.

Selvstændigt arbejdende arkitekt søger aftenarbejde. Billet mrk. 1007 til *Arkitekten,* Nyhavn 43, K.

Arbejde søges. Elev fra Københavns Bygmesterskoles 3. klasse, søger arbejde på tegnestue i efterårsferien fra 10.–30. oktober. Billet mrk. 1009 til *Arkitekten,* Nyhavn 43, K.

Erfaren arkitekt, 38 år, selvstændig arbejdende, som tidligere har været beskæftiget ved såvel projektering som tilsyn på anerkendte tegnestuer, søger herigennem kontakt med arkitekt hvor såvel projekteringssom tilsynsarbejde kan forenes. Tiltrædelse ca. 1. november. Billet mrk. 1006 til *Arkitekten,* Nyhavn 43, K.

Australian architect, married, age 32, qualified Perth 1950, desires position in Danish architects office from approximately 1.st October 1960 to March 31st. 1961. Is employed by the Public Works Department of Western Australia as an Architect Grade III and has leave of absence from that office for a total period of eighteen months. Has recently been employed primarily on Hospital design, *Reply R. Strauss,* A. R. A. I. A., 7 Dukes Brow, Blackburn, Lancs., England.

061.4:745:72(45)

DEN 12. TRIENNALE

Af Poul Erik Skriver

Triennalen afholdtes i Milano, hvor 16 lande fra alle klodens egne udstillede brugskunst og arkitektur. Udstillingens hovedtema var skole og hjem.

Arkitekten no. 19/1960 side 317

725.22/725.38

ADMINISTRATIONSBYGNING OG AUTOVÆRKSTEDER I NAIROBI

Arkitekter: T. D. Gedrych & Peer Abben, A.R.I.B.A. & M.A.A.

Nairobi bystyre har udlagt et større område i byens centrum til kontor- og forretningsbebyggelse. Et stort bilforhandlerfirma – Cooper Motor Corporation Ltd. – lod på én af de udstykkede grunde opføre en ny bygning.

Arkitekten no. 19/1960 side 325

061.3:333.32

MÅLLØS VELSTAND

I en ledende artikel behandles spørgsmålet om en boligpolitisk målsætning, der var emnet for Socialpolitisk Forenings sommermøde på Hindsgavl, 1960. I forbindelse med lederen gengives rapporterne fra Hindsgavlmødets tre arbejdsgrupper.

Arkitekten no. 20/1960 side 333

06.063:727.1:727.2

OFFENTLIG PROJEKTKONKURRENCE OM KOMMUNESKOLE OG SEMINARIUM I ODENSE

Fra den offentlige projektkonkurrence om et seminarium og en kommuneskole i Odense gengives de præmierede og indkøbte projekter.

Arkitekten no. 20/1960 side 336

skatteydere. Den kapitaliserede værdi af forskelle kommuneskatten mellem en forsørger med 6.000 i ansat indkomst og en med 15.000 kr. andrage København ca. 24.000 kr. Indtil dette beløb kan m således kommunalt set strække sig pr. lejlighed for sådan udskiftning.

En direkte udskiftning volder imidlertid så st vanskeligheder, at tanken kan synes utopisk, ik alene på grund af omegnskommunernes uvilje m at overtage de udsanerede, men også som følge disses manglende økonomiske evne til at betale h lejen i det nyere byggeri.

Jeg tror ikke desto mindre – og det gælder ik alene i København – at slumproblemerne og byf nyelsesproblemerne kan have udsigt til at blive l Forudsætningerne herfor er imidlertid vore boligf eninger. De alene kan ved hjælp af deres ældre bol masse klare den opgave at huse de udsanerede og samme takt opbygge de nye boligområder. For m at se er der heri betydelig større chance for netop at vise deres eksistensberettigelse end ved montag byggeri „i den syvende kartoffelrække". Deres bidr bliver vedtægtsændringer, der fratager de veltjen medlemmer monopolet på de ældre lejligheder. D offentliges bidrag bliver økonomisk støtte til nedri ning og nybyggeri, motiveret af såvel bolighygiejnis byfornyelsesmæssige, trafikmæssige og i visse tilfæl kommunal-økonomiske forhold.

British architect (27) A.R.I.B.A. university trained with extra studies in Structural Engineering and Town Planning requires a job in Denmark. 5 years experience in England, Ireland and Cyprus with schools, housing and commercial buildings. Samples of projects can be sent on request. Some knowledge of Danish language and practice. Present contract end April 1961. *Ivan Kilpatrick*, P.O.B. 33 Limassol, Cyprus.

STILLING TILBYDES

Arkitekt søges. Dygtig, yngre medarbejder, der gerne vil arbejde med stærkt afvekslende og interessante opgaver, såvel mindre som betydelige, søges omgående eller snarest (helst senest 1. november d. å.). Arkitekt, der ønsker og kan arbejde selvstændigt, foretrækkes. God bolig kan anvises. *Tage Corfitsen*, arkitekt M.A.A., Bag Klostret 17, Slagelse. Tlf. 52 04 51.

Arkitekt Palle Suenson søger – en selvstændigt arbejdende og dygtig arkitekt til interessant opgave – en erfaren og alsidig arkitekt. Henvendelse *MI. 6088*. Gl. Strand 44, K.

Medarbejder søges til selvstændigt arbejde af æstetisk karakter i forbindelse med større ingeniørarbejde. Arkitekt M.A.A. *Adler-Nissen*, Blegdamsvej 25, Ø. Telf. TR. 5058, GE. 5058.

KØB OG SALG

Kennel Gribsholt har igen pragtfulde sorte mellempudler til salg uden klausuler. Tlf. 84 46 42. *Fru Else Aller*, Nybrovej 340, Lyngby.

Skrivemaskine, „Olivetti" med 65 cm valse, brugt 3 måneder, sælges fordelagtigt. Billet mrk. 1000 til *Arkitekten*, Nyhavn 43, K.

Fritz Ingerslev: **Lille akustik.** Bygningsakustik for arkitekter (Teknisk Forlag 1949) søges. Billet mrk. 1008 til *Arkitekten*, Nyhavn 43, K.

Arkitekturmodeller
Holger Sylvest Hansen
Tlf. Birkerød 2387

Tegnestueservice for arkitekter. *H. Nannestad*, arkitekt M.A.A. Telefon Farum 506.

DUPLIKERING

Byggebeskrivelser, referater og renskrivning af statiske beregninger. Duplikeringsbureauet **Dania,** Minerva 428.

Fra Socialpolitisk Forenings Sommermøde

Fra diskussionen mellem kontorchef Jørgen Paldam og lan retssagfører, folketingsmand R. C. Paabøl om almenn eller privatkapitalisme i boligbyggeriet citeres et par cent afsnit. Kontorchef Paldam udtalte bl. a.:

Forudsætningen for at bygge er, at der ska penge. En del af disse kommer gennem realkre institutionerne, og her er de almennyttige ej domme – jeg kan næsten sige naturligvis – min lige så gode panteobjekter som de ofte dyrere f retningsmæssige ejendomme. Men så resten af p gene – de yderste penge? Ja, her er en åbenbar f skel. Den private ejendom er et investeringsobj med muligheder for god forrentning – i øjeblik meget god – og med sandsynlighed, ja, næsten vis for en ekstra fortjeneste, der realiseres den dag, d kan foretages en omprioritering. De almennytt foretagender er derimod almennyttige. Her er in udbytte der lokker. Det er derfor klart, at den, d vil anbringe penge i beboelsesejendomme, går til c private foretagende, medens det almennyttige k kan regne med at få de yderste penge gennem eg opsparing, gennem lejerindskud eller fra enke socialt og kulturelt interesserede velyndere. Den grundlæggende forskel mellem de to former for by geri må ifølge sagens natur give en ulige start, h det offentlige ikke træder til.

Det offentlige er da også trådt til. I en årræk har der været ydet statslån, og disse er nu – sc hovedregel – afløst af statsgaranti for lån optaget de nye finansieringsinstitutter. Statsgarantien for l til boligforeninger m. v. går op til 94 pct. af eje dommens værdi.

Så langt så godt. I praksis har det almennytti byggeris afhængighed af offentlig finansieringsstøt imidlertid betydet et alvorligt handicap. Nok h lovgivningsmagten åbnet muligheder for fremsk felse af de yderste penge, men når det så kom stykket, bliver de almennyttige foretagender allige jævnligt sorteper. Er der valutavanskeligheder, kna hed på arbejdskraft, eller hvad det nu kan være, bliver de almennyttige foretagenders projekter la ned i skrivebordsskuffen. Konkurrencen mellem de former for byggeri bliver på forhånd afskåret – d ene af konkurrenterne bliver bremset i starten.

De almennyttige foretagender bliver iøvrigt yde ligere vanskeligt stillet, fordi grundspekulation efte hånden har drevet grundpriserne op i et niveau, hv et foretagende, der lægger vægt på huslejen, vanskeli kan være med. Det er derfor ikke nok at klare fina sieringsproblemet, også grundspørgsmålet må løse for at der igen kan skabes rimelige forhold på boli markedet.

I februar i år kom igangsættelsesstoppet. Det ge skabte påny en vis lighed, omend det var den særlig form for lighed, der består i, at det, der i realitete allerede var udelukket for den ene, nu blev forbu for hele flokken. Nyt boligbyggeri måtte ganske en kelt ikke sættes i gang.

Malerfirmaet
PETERSEN & ANDERSEN
GRUNDLAGT 1896 INDEHAVER SVEN-ERIK RUFF
C. ØRSTEDSVEJ 22 B · CENTRAL 2365
KØBENHAVN V

H. H. BLÜCHER & SØN
SMEDEMESTRE

RENTEMESTERVEJ 25
Telefon C. 3143

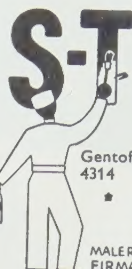

STENSLER THOMSEN's Eftf.
J. VENDELBO JENSEN

Jernbeton
RASMUS SØRENSEN
Murermester og Entreprenør
ROSKILDE TELF. 550

Hans Chr. Hansen & Søn
Entreprenør
Arnesvej 11 Brh.
60 14 29

Spec.
nedrivning af
ejendomme
og
villaer

CHR. E. CHRISTENSEN
Tømrermester og Entreprenør . Autoriseret Kloakmester
Alt Bygnings-, Entreprenør- og Jernbetonarbejde
Maltevangen 12 . Gentofte . Telf. Ordrup 4473

Hjalmar Bald
Tømrermester

Fælledvej 6
Tlf. 9677

Firmaet
P. J. STORM
TØMRERMESTRE
Tesdorpfsvej 44
Central 5172
Se HFB side 52

Nybygninger
Akustisk regulering
Inventar til fabriker
og en gros virksomheder
Radiomaster
Opstilling til jernbeton

H. P. OLSEN & SØN
Glarmester

Klosterstræde 21, K
BY 1168

Frederik Mylting
Tranegårdsvej 72 - Helrup 2799
MURERARBEJDE - JERNBETON

Efter Deres Tegning
udfører vi Støbninger i ethvert Metal

Bogstaver leverer vi i alle Størrelser og Stilarter

Lauritz Rasmussen
Kgl. Hof-Broncestøber
Rådmandsgade 16 Tlf. C 5762

Tømrerfirmaet
Th. P. Stillinge & Co. A/S
Sejrøgade 11 . Ryvang 1225
Anbefaler sig med udførelsen af tømmerarbejde
Alt bygningsarbejde overtages i entreprise

Firma **CHR. HANSEN**
ENTREPRENØR

Vi er specialiseret i hel eller delvis nedrivning af gamle ejendomme og bygningsforandringer af enhver art.

Tilbud og overslag gives med kort varsel uden forbindende.

Køb og salg af brugte materialer

Frederikssundsvej 129
Telefon: Bella 129

I/S KLEINSMEDEN
v/ Holger Petersen
Marienborgallé 69-71 . Telefon Søborg 2383

A/S E. NIELSEN
mekaniske stenhuggeri
grundl. 1797

Tlf. Central 3006-8506
ALDERSROGADE

E. PIHL MORTENSEN
TØMRERMESTER

MARSALAVEJ 15, KØBENHAVN S
TELEFON: AMAGER 6811

Forhåbentlig har igangsættelsesstoppet snart virk[...] tilstrækkeligt længe til igen at få bragt orden i ti[...] gene også i hovedstadsområdet. Det, vi ser hen til, [...] jo nemlig, at vi samtidig med, at igangsættelsesstop[...] kan afvikles, igen kan få genskabt den sunde og f[...] konkurrence mellem forskellige byggeformer, s[...] også er den sikreste vej til, at der bliver bygget [...] alle grupper af boligsøgende.

Landsretssagfører Paabøl sagde bl. a.:

Når man nu skal drøfte det sociale byggeris plad[...] det fremtidige byggeri, er det klart, at de sociale b[...] ligselskaber fortrinsvis bør søge at løse de sociale o[...] gaver indenfor byggeriet. Hertil hører først og fre[...] mest det socialfilantropiske byggeri for de mindr[...] bemidlede. Om dette byggeri er der enighed fra al[...] sider, fordi det kommer de mest trængende til god[...] Dette byggeri har fået en noget bedre placering i de[...] nye lov, idet der er regnet med et byggeri på 2.00[...] lejligheder årlig, og der er givet mulighed for fo[...] højelse af statens bidrag.

Indenfor saneringen mener jeg ikke, boligforeni[...] gerne har nogen opgave med hensyn til gennem[...] førelse af bygninger på de ryddede grunde. Det vil[...] reglen dreje sig om dyre grunde i bykernen, der ik[...] egner sig til boligbyggeri for den mindrebemidle[...] del af befolkningen. Billige og sunde lejligheder t[...] den mindrebemidlede del af befolkningen tilvej[...] bringes bedst ved byggeri i frie omgivelser og p[...] billige grunde.

Derimod kan der være spørgsmål om byggeri a[...] erstatningsboliger, i det omfang det private bygge[...] ikke bygger boliger, der egner sig til dette formå[...] Saneringen er gennemført eenstemmigt, og der e[...] også enighed om det punkt i boligloven, der give[...] adgang til statsgarantier eller statslån til 1.500 e[...] statningslejligheder om året til udsanerede familier [...] den gamle boligmasse. Det rationelle er jo, i det om[...] fang det er muligt, at søge anbragt de udsanered[...] familier i den gamle boligmasse og betale husleje[...] tilskud i fornødent omfang, men det må forudses, a[...] det er nødvendigt at opføre et vist antal egnede er[...] statningslejligheder, for at ordningen kan virke frik[...] tionsfrit.

Hvis det almennyttige boligbyggeri ikke vil nøje[...] med at løse disse naturlige arbejdsopgaver indenfo[...] nybyggeriet, men konkurrere med det private byg[...] geri om de samme indtægtsgrupper blandt lejerne[...] således som det er sket i efterkrigsårene, hvor man [...] udpræget grad har bygget for middelklassen, bør de[...] ske på lige vilkår.

Man kan ikke bebrejde det private byggeri, at de[...] ikke i første omgang bygger den kategori af lejlig-heder, hvor der er særlig udlejningsrisiko, som følge af de begunstigelser, det sociale byggeri nyder i form af driftstilskud, lån op til en lånegrænse af 94 pct. og fritagelse for indkomstskat, men at man har bygget mindre lejligheder, og i et vist omfang også luksus-betonede lejligheder, som der er oparbejdet et be-hov for.

KENDER DE DE BILLIGE FLAMINGO AFSKÆRINGSPLADER....

Før Flamingo-blokkene skæres op til plader, skal blokkene renskæres. De afskæringer, der derved fremkommer, sælges i bundter på 1 m^3 til billige priser – og er ideelle til mange formål f. eks. til:

Isolering under betongulve

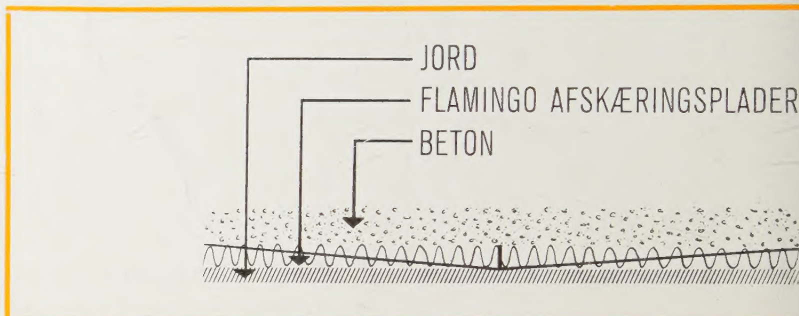

Afskæringspladerne lægges direkte på grus- eller slaggelag, og betonen udstøbes lige oven på isoleringspladerne. I forbindelse med en effektiv fundamentisolering (Flamingo-pladerne brugt som indvendig forskalling) opnåes en økonomisk isolering, der kan udføres på et minimum af tid.

Isolering af lofter

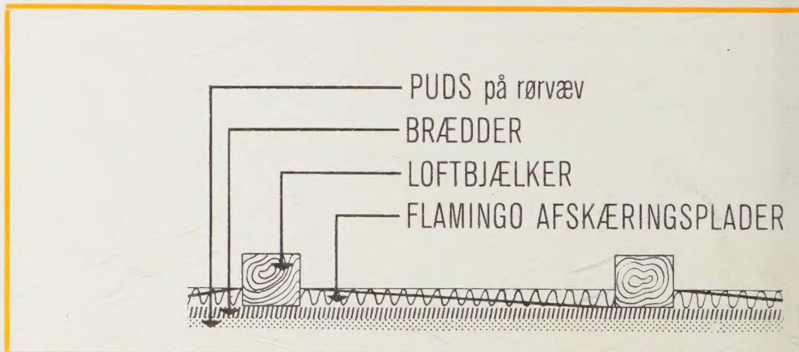

Afskæringspladerne udlægges mellem loftsbjælkerne, og da Flamingo hverken skal beskyttes med asfaltpap på undersiden (fugtstandsende membran) eller med vindbeskyttende lag på oversiden, opnåes der en effektiv og varig isolering – simpelt og hurtigt – og yderst økonomisk.

Pris: Et lag Flamingo Afskæringsplader på ca. 1" tykkelse under betongulve eller udlagt på loft vil normalt koste under kr. 5,00 pr. m^2 udlagt.

FLAMINGO FOAM AKTS.
Gustav Adolfs Gade 3, København Ø . Tria *940, Øbro 7646

JYDSK FLAMINGO
Borgergade 2, Randers . Telefon: Randers 4719

Bianco Lunos Bogtrykkeri A-S, Kbhvn.